

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor:

ANDREJ TRUHLÝ - SYTNIANSKY.

Roč. VI.

Turč. Sv. Martin, 30. Septembra 1875.

Číslo 9.

Svätopluk v Rezne.

Vo srdci Rezna mesta slóvutného
 Hrad sa ohromný do výšky vypína,
 A smelo do chmár oblaku sivého
 Zlaté končiare väzičiek zatína.
 V hrade tom palác stojí mramorový,
 Na jehož ligot ťažko hľadeť oku,
 V ktorom nemecké manstvo Ludvikovi
 Poklonu úcty robíeva hlbokú.
 A vo paláci malická komnata,
 S brokátovými do kola stenami,
 Dláždená veľkej ceny kobercami,
 Plná tíferiek zo sriebra a zlata.
 V damaškatovej lenoške spočíva
 Hlávku na rúčku točenú oprená,
 Žialom i slastou mocne rozčúlená
 Deva, o nichž sa šuhajcom len sníva,
 Druhá jej rúčka na kolene leží,
 Rúčku tú junák nemecký celuje;
 A junák klačiac smutno sa čuduje,
 Jako jej mutná perla z oka beží.
 Je to Chunimer rytier, a dievčina
 Je vychýrená krásna Adelína.

Chunimer síce nevynikal krásou,
 A preca celá, celá žila jemu,
 A on jediný bol jej duše spásou, —
 Lež kto rozumie srdcu pannenskému,
 Že často sličnosť, tá najvyššia volí
 To, načo hľadeť druhých oko bolí.
 Či snáď udatnosť jeho víťazila?
 Bo udatný bol, jako málo ktorý,
 A kde smrť celé hromady kosila,

Tam jej pomáhal vždy jeho meč skorý.
 Pri tom kniežacím oplýval majetkom,
 Mal zemí mnoho, hrady nepočtené,
 Dal vídať skvos a nádheru vo všetkom,
 Až predmetom bol pre ústa kľevetné,
 Ba, ač len mladý, preca mal už chválu
 Ostrosti umu, vyzrelosť rozvahy,
 Vtipnosť v nálezkoch, učenosť nemalú,
 Ztal lestne soku činievať nástrahy.
 Iste to devu najkrásnejšiu jalo,
 A jemu právo miláčka získalo;
 Bo čo kvet včelke, čo rosa je kvetu,
 Čo rose tichosť a neba jasnota,
 Čo nebu cnosti anjelská čistota,
 To on jejimu žitiu bol a svetu.

Dvaráz už o jej uchádzal sa ruku,
 Lež bez výsledku. Pekná Adelína
 Je kňažná, blízka kráľovi rodina,
 Je vytupnutý kvietok z krásy puku:
 Kráľ najst jej teda chce dačo lepsiého,
 Bo mnie, že hodná koruny i trónu.
 A v skutku viac už rodu kniežacieho
 Výstrelkov snažne prosilo sa o ňu.
 Lež tu zas deva je dyamant tvrdý,
 Je v svojej láske a vóli nezlomná,
 Nič hŕba sľubov neplatí ohromná,
 Nič Ludvikove bárs jak veľké srdy.

Tretíraz chce dnes, — bo tým prišiel cieľom —
 Chunimer kráľa nakloniť prosbami;
 Chce sama deva pred jich trápitelom

Vo prachu ležaf, skrotiť ho slzami:
 Preto jej ducha, smelosti dodáva,
 Zľúba jej rosu z ruží líc i z očí,
 Až deva, jako rozklochtená láva
 S kotla Vezúva, ohnivo vyskočí.

„Ty mnieš, miláčku, že ma úzkosť hnete?
 Máš ma za slabú a útlu len ženu?
 Pre teba každú nerest vymyslenú,
 Každú podstúpim pohromu na svete!“

V tom i s nim malú opustí komnatku,
 Čhtiac tvrdú s ujom podstúpiť šarvatku.

A Ludvik? tento sediac okom chmúrnym
 Jak jaseňa noc v bezhviezdnatom smútku
 S čelom zbrázdneným zanevrením zperným
 A rozhorčením, k nemuž mu pohnútku
 Volnosť Moravy nezklúčenej dala,
 Len mlčky oko na prosiacich vrhne,
 Až keď myšlienok hrbu preopála,
 Takouto rečou tichotu pretrhne:

„Chunimer, tys náš mán najúdatnejší,
 Si hviezda jasná našeho rytierstva,
 Tys zásluhami o trón najhodnejší,
 A tvoja sláva nám v pamäti čerstvá!
 Niet v teutonskej zemi krásavice,
 Ktorej bys' hoden neboli ty pravice;
 Lež povedz ty sám, Chunimeru statný,
 Kde sa zapodieť mohla pamäť tvoja?
 Či ti z rozumu vyvetrel ostatní
 Rasticového zvelatok odboja?
 Jak na ženidbu, na svatbu veselú,
 Jak na ľulkanie s mäkkými ženami,
 Zhanený hnusnou škrvnou spolu s nami
 Vieš myslieť, jak by sme boli u cieľu?
 Pevná je vôľa naša, Adelínu
 Svatobným vencom skorej neozdobiť,
 Kým sa Slovenskú onú lotrovinu
 Nezdarí berle našej zas podrobiť,
 Kým Rastica nám odporujúceho,
 Nezahubíme a synovca jeho!“

Tvrdý to výrok, všetkých bez výhľadov,
 Iste len kráľa jalová zástera,
 By peknou cestou odbil Chunimera,
 Kto už milencom tu prispeje radou?
 Stojí tu junák ochúlostivený
 Trudiac si rozum, s hlavou ovesenou,

Jak keď tulipán červom podjedeny
 Truchlí korunkou k zemi nachýleny.
 Čo má učiť? či spôsobom supa
 Keď skupáňovi holubičku kradne,
 Má devu, ktorú mu neprajnosť skúpa
 Zapiera, uniesť násilne a zradne?
 Lež kde ho ruka kráľa nedočiahne,
 Jak len z otčiny drahej nevytiahne?
 Či sa má chytiť aždaj dobrodružstva,
 A sám jediný ta ísť na Moravu?
 Rastica z trónu, z prosred jeho mužstva
 Obrovským pažďím uchopiť za hlavu,
 A potom jeho i celú krajinu
 V malú orecha zatvoriť škrupinu,
 A tak kráľovi doniesť na zábavu?
 Šialenosť myslí! mámivá prepiatosť!
 Čo naplat všetká tu vtípu bohatosť! —

Lež často mužská kde klesá prevaha,
 Nad zdarom zúfa, v duchu ochabuje,
 Tam útlosť slabej ženštiny sa zmáha,
 A víťazstvom si čelo korunuje.
 Tak Adelfna razom roznietená,
 Rovno pivoňke v úplnom rozkvetu,
 Jakby zo zeme bola v prudkom lete
 Medzi bytnosť duchov zachvátená,
 Zhliadajúc jasnou zornicou popredku
 Zdarného svojich zámerov výsledku,
 Premôže srdca tráplivú tesklivosť,
 A končí rečou clivú zádumčivosť.

„Tys dal svoj výrok, ujče mój a pane!
 A slovu kráľa ťažko je vzdorovať;
 Ty si výminky uďal neslýchané,
 Kde mužská sila musí ustupovať.
 Lež kde rytierska cnosť má medze svoje
 A k zpiatočnému sa odhodlá kroku,
 Tam často útlej slabej ženy zbroje
 K ďalšiemu vedú zdarlive poskoku.
 Tys mi vyjavil, kde venčok svatobný
 Mój hľadať nutno, nesmieš brániťtedy,
 Jestli nastúpim poznačené sledy,
 A získam šperk ten mladuchy ozdobný;
 Svätopluk sa u Karlomana hostí,
 S Bohom mój ujče! zvieš o mne v krátkosti!“

To rieknúc živo vyleti zo sálu,
 Beluša žiada, naňho sa vyšvihne,
 A vezmúc sebou hrstku sluhov malú,
 Cvála, ledva ju Chunimer dostihne.

Čo sa v nej kluje? a jaké má zbroje,
 Že sa s obrami púšťa do zápasu?
 A čože inšie, jako len to dvojce
 Z dedictva matky Evy: lest a krásu.
 A ktorá pekuá žena by neznala,
 Jakú z milosti neba jej príroda
 V pôvabu tela a v kráse moc dala,
 Tak že ňou divoch krotne a sa poddá!
 ňou ona chce i Svätopluka tvrdost
 Zmäkčiť a o svoj malíčok obrútiť.
 Chce zlomiť jeho svobodnosti hrdošť,
 Srdce olúpiť a — v zúfalstvo zrútiť.

Cestou milého o všetkom pouča,
 Vystriha ho od prchkej žiarlivosti,
 Jemu dvoranskú studenost porúča,
 So sľubom istej sladkej budúcnosti.
 A jako slovo svoje vymenila?
 Lev prvú dlabu v skutku dal do sídla:
 O, by sa radčej mu tam zalomila,
 A on k úteku schytil sa na krýdla!
 Kto moc pochopí lásky divotvornej,
 Že čo muž žiadnej síle nepostúpi,
 Čo radčej smrťou záhynom vykúpi,
 To v poslušnosti jej dáva pokornej?

Svätopluk, zhubným krom toho semänom
 Baženia zradnej po neodvislosti
 Kroz Černoboža zmámený, plameňom
 Volno sa oddal horúcej lúbsti. —

Tak jako leva v klietke zamknutého,
 Vystaveného na oči divákam,
 Krotiteľ jedným magnetickým zrakom
 Na psíka mení slova poslušného:
 Tak Adelína krásy talismanom
 Vladára Nitry zkroteneho tiahne
 By tonúceho v hnusnom zrady bahne
 Kráľovi dala a nemeckým mánom.

S prievodom pyšným na víťazstvo liché
 Sám Karloman ho k Reznu odprevádza;
 A on nečije, jak posmešky tiché
 Kol neho celá družina vyvádza.
 Preňho len jedna blyští sa dennica
 Na žitia jeho bluduom okeane,
 Len tam, na ktorej ona svieti strane,
 Krúti za jeho kompasu ihlica.
 Ostatnie smyslom je smes, je ničota,
 Ktorá do jeho nepatrí života.

Valné sa v Rezne chystajú prípravy
 K slušnému hosťu prijatiu vzácneho,
 Bo vopred niesli behúni už zprávy
 Nenazdajného pokorenia jeho.
 Čo oko teší, čuch a sluch zaníma,
 Čo chut jazyka a hrtana dráždí,
 Všetko sa snáša, všetko sa prijíma,
 Aby hosť našiel, čo mu líbo, každý.

Uhrňom mesto, palác naplňujú
 Kniežatá, máni, rytieri nemeckí,
 Bo všetci žiadost v prsách rozniecujú
 Hľadeť na priečin tak nevlastenecký
 V každého tvári radost sa maluje,
 Veď čo násiliu ušlo, samo ide,
 Sám Ludvik slastou, žartom prekypuje
 Tešiac sa zradcu, jako žobrák smide.
 Tak vníde v mesto, a či sa tiež teší?
 Vstaň ty Judášu! ty duša nečistá!
 Tvoja odpoveď nech nám to rozrieši:
 Čo si pocítil, keď zradzoval' Krista?

Zastri ty, Umko moja, čiernym mrakom
 Noci egyptskej výjav ten presmutný,
 Jak syn Slovenska v blesku slávy takom
 Pácha hriech zradca hnusný a urputný?
 Nechcem ten vidieť obraz ohyzdnosti.
 Nechcem, by stal sa dedictvom potomstva;
 Ach, hriechov zrady, hriechov vierolomstva
 Má dost zblúdily i čas prítomnosti!
 Veď okrem toho všetko pod záclonou —
 Tak bolo v smluve — tajnosti sa dialo,
 Len vybraným sa očiam vidieť prialo,
 Jak hrdý knieža s hlbokou poklonou,
 Zohnúť koleno, v ľanno od pyšného
 Bral kráľa, čo krom toho bolo jeho;
 Len mních jakýsi — ktoby ho vytvoril?
 Muž Boží prístup má svobodný všade —
 Prísne sa díval vo vybranom rade
 Jak orol volný kane sa pokoril.

Zdarilo sa ti, Černobože strašný!
 Žlč pomsty vyliť na rozkoš Slovákov!
 Zbudils' mu v niadrach žiar pekelných vášní!
 Zamoril si ho do odrodstva zplákov!
 Zdarilo sa ti, lestná Adelína!
 Opantať sídlom lásky vylihanej
 Najdriečnejšieho matky Slávy syna,
 A zranit' prsá vlasti milovanej.

Svätopluk jako vínom opojený,
 Necítac ešte hanobu svej viny,
 Nosiac len obraz krásnej Adelíny
 Vo dne i v noci v srdci utešený,
 Hneď po hostine tuho sa domáha
 Z ústok ruživých v tiehej samotnosti
 Cudného počut vyznania lúbsti,
 A vziať odmenu, ale — marná snaha.
 Keď k nej sa dotrie vždy je obklopená
 Hľbou zvedavých čujných poslucháčov, —
 A láska, najmä novonarodená
 Je plachá v kruhu lačných vyzvedačov
 V skrytosti ale a v útulku tajnom
 O samote ju nikdy nepolapí.
 Či schválne precha? schválne ho v neprajnom
 Tom položení zdržuje a trápi?
 Či aždaj jako prepelička v žite,
 Keď sa pred túžnym družkom ufajuje,
 Len struny lásky jeho natahuje,
 Aby jej znely v ušiach dosť hlasite?
 A či len časom snáď dozierať dáva
 K zámerom, ktoré tajne prechováva?

Tretia už svätá slaví sa nedela
 Čo knieža Nitry dychtivostou horí,
 Čo lašovaním, striehnutím sa morí,
 Až mu raz chvíľa preca pohovela.
 Lúbežne sa už šerilo k večeru,
 Čas, jako v ráji, jemnosť vo zahrade
 Tam jeho nohy chvatom sa zaberú,
 By v chladnom hasil oheň stromorade.
 V zahrade vyznal prvé jej zárody
 Lásky, z nejjž ona dala sa mu napit,
 Tam chrám je jeho, tam najradšej chodí,
 A tam i teraz dala sa prekvapit;
 Bo sotva znovu zmerá chládok zase,
 Aj, ona v celej pred nim stojí krásne.

„Som zase s tebou raz, ty kvietok rája!
 Kde niet omrzlých a vtieravých svedkov,
 Môžem raz počut — no sme sami dvaja —
 Jakých obetou získal som výsledkov!
 Tvoja je žiadost, vôľa vyplnená:
 Som lánym mánom kráľa nemeckého,
 On je kniežatstva pánom nitranského,
 Jeho ochrane moja zem sverená;
 Tebe som k vôli Moravu rozkusil,
 Shrnul na seba hnevy Rastislava,
 Urputný, ťažký boj mi snáď nastával,

Bo som sa zradu na vlasti pokúsil.
 Lež, Bôh vie! všetko toto nelutujem,
 Chcem vďačne zrieknuť sa berly i trónu,
 Chcem zhytnúť v divom bárs vojny pohonu,
 Len nech z ružových ústok tvojich čujem,
 Že ko mne nahneš sa v láskavom sklonu.
 V Rezne len možno dostať moju ruku —
 Riekla si — tu som! skonč už bólnú muku!“

To keď prerecie, tu odrázu deva,
 Sa pred nim v pýche vypne nevidenej,
 A jak Minerve z tvári rozpálenej
 Sa naňho pablesk hrdosti vylieva;

„Slyš, knieža Tatier! predchytávaš času!
 Pravda je, čo som onehdy vravela,
 Dobre zachovals' výraz môjho hlasu,
 Lež nevykladáš jako som myslela.
 Vravíš, že si mne obete priniesol: —
 A tys len začal, — stojíš na pol cesty.
 Zaslubuješ-li kniežacej nevesty,
 Že z jednej služby si do druhej klesol?
 Čo je pre dievku z kráľovskej rodiny
 Slovenska kúsok malej odrobiny?
 A o tú ešte nutno sa trhovať, —
 Bo či spočinie strýc tvoj panovitý,
 Kým ti zas berlu z ruky nevychytí?
 Čo potom pre mňa bude nasledovať?
 Sotva sa v hniezde tvojom udomácnim,
 Sotva zohrejem sa u krbu tvojho
 Sotva si získam dvoraninstva svojho
 Priazeň a lásku namáhaním prácnym:
 Už sa k úteku pred strýcom mám sobrat,
 A ochrany po cudzích dvoroch žobrať.
 Buď lebo všetko, a celý vo všetkom
 A v kruhu voľnom voľno sa pohýnaj,
 Alebo k dievke mysel nevpínaj,
 Ktorá potupu nechce robiť predkom!
 Knieža nitranský je len výhra malá!
 Inšie je žena moravského kráľa!“

Pyšne to rieknuć, šviško sa obráti,
 A vo króvišti sa mu z očí ztratí.
 A on tu stojí jako stĺp kámeňný,
 Srdece mu tľpne, hlava sa kolotá.
 Prialby si ztriasť sa biedného života,
 Tak dievkou lásky svojej pohanený.
 Či skryť sa pod zem? — z mysly ju vyvrhnúť?
 A pýchou pýchou nenasytnu platiť? —

— Nie! čoby z neba stropu ju mal strhnúť,
Musí ju k sebe skloniť a obrátiť.
Chce za ňou teda, lež práve v tom čase —
Či z neba v rosnej kvapke doľ sa zrútil?
Či sa z kalíška kvetného vykrútil? —
Priešerný zrazu mních sa zjaví zase.
Mlčiac len prísno panovníka zmerá,
List von vytiahne, ten keď mu dopraví,
Znak umučenia nábožne zas zpraví,
Zmizne vo mraku kludného večera.

A obsah listu? Knieža nič nerečie,
Zatne len zuby, barvu tváre mení,
Iste list zvestní zlými naplnený,
Bo zo zahrady jako šíp utečie.
Kriča Jaroša, na koňa vyskočí,

A k malému sa okienku pritočí,
Z okienka pyšná dievčina sa díva,
Tej na rozlučnô on raz ešte kýva:

„S Bohom, ty krásna pyšná Adeline!
Ty si kniežatom Nitry pohrdala,
Túžba do kvetu tvoja hnať počína,
Dočkáš sa skoro moravského kráľa!
S Bohom, ty krásna pyšná Adeline!“

S tým jako výchor, divý syn planiny
Letí, až iskry z tváre jej vyrýva,
A podruhykrát z dialnej Javoriny
Chychot sa rázny, pekelný ozýva. —

Ludovít Žello.

Ján Švehla.

Historická povesť od Václava Vlčka.

(Pokračovanie).

IX.

Keď o nečo pozdejšie vstúpil do svetlice Adlétinej, zastal Švehla pred devou bez slova; no v tvári jeho obrazily sa živo tie rozmanité city, ktoré v niadrach jeho prúdily.

„Jakým slovom mám ňa pozdraviť v deň nového roku?“ hovoril po chvíľke boľastne sa usmievajúc. „Ty nepochybíš, keď ma nazveš umierajúcim!“

„Pre Boha — jaké to slovo z úst tvojich?“

„Ja i celý tábor posvätení sme už smrti. Poznal som, žeby cesty dobré nikdy nenaštúpili — nuž, priviedol som jich k tomu, aby aspon so ctou umierali.“

A vypravoval, čo sa dialo v tábore.

„Už nebolo možno napraviť, v čom sme chybeli,“ dokladal. „Môj i jich život nikomu neprospeje; neprospeje ani smrť. Ale nebude hanobná jako život — a nebude život predĺžený k hanebnostam. To je tvojou zásluhou. Kráľovi uhorskému nepodáme sa, nikto nás od neho nevyssvobodí. Tak sme sa odsúdili sami na smrť.“

Adléta stála bladá i nepohnutá jako socha.

„A nenie žiadnej nádeje?“

„Veru dnešního dňa sadí každý v myslí kvety nádeje na celú púť nastávajúceho roku. My máme pred sebou istotu. Vlastne, čo sme si dnes ustanovili všetci, na to každý sa bol odhodlal už pri vstúpení do spolku Braterského. Čo deň musel byť prichystaný, že čím sa zaoberá, tým zahyne; a nikoho teraz nebude trápiť, čo sa s ním podeje.“

A zmenil hlas i hovoril mätko:

„Iná to starosť — moja už jediná: abych tebe, duša milá, pomohol z tábora, ktorý sa nezadlho na cintor premení — i abych mal o tebe istotu, že si v bezpečnosti.“

Devina tvár oživila krásnym rumencom, oko lúčou pevného úmyslu.

„Jako,“ hovorila drziac sa ramena jeho, „ty bys ma chceš ztadeto odohnať?“

Švehla vytreštil ustrnutím oči.

„Adleta,“ riekol potom jakoby zadychčane, „nepýtaj sa ma týmito hlasom, s týmito pohľadom — mne z tvojich slov preniká

hrôza. Nechcem ťa ztadeto odohnať, ale prepustiť ťa zo zatracencov, zostupujúcich do hrobu.“

„Mňa prepustiť chceš a sám tu zostať?“

„Môj osud prikovaný je k osudu tábora; nečestno bolo hrešiť s ostatnými, ale najhanobnejšou škvrnou bolo by jich opustiť.“

„A ženy jich — dajú sa vypraviť z tábora?“

Švehla zamĺčal sa.

„Neviem,“ riekol po chvíľke. „Jestli sa budú chcieť odlúčiť a vyviaznúť z nebezpečenstva: tak sverepý nebude snáď tento nepriateľ, aby ženám nedal odísť so životom. A čo by tu i všetky ostaly —“

„A čo by i všetky ztadeto odišly,“ vpadla mu Adléta do reči, „pre živého Boha ťa prosím, aby si mi ostat dovolil. Rozpomeň sa, že nemám, kam bych sa obrátila, i keďbys mi skrze tábor uhorský pomohol; pováž, žeby mi tento nepriateľ ešte ani tolko nedoprial, čo ženám Braterským!“

Hajtman prudko hodil rukou.

„Najdeme cestu, vymyslíme prosriedky,“ odpieral potriasajúc hlavou. „Zle, oj zle som urobil, že som dal i teba tuto oblahnúť! Dnes vynútil som u všetkých prísahu, že umrú: mocný Bože, mal bych i teba byť katom?“

„Či je umrieť tak hrozno?“ namietla deva. „Jak často vydával si sa na smrť a nikdy nefakal si sa jej. A keď umrem s vami, kto bude toho príčinou? Nie ty, ale ja! Sám hovoríš, že ja som vinná týmto úmyslom: i zavinila som vás všetkých smrť a svoju tiež.“ —

„Nežiadaj, neprehováraj!“ zvolal Švehla. „Slovo smrť vysloviť je snadno — snadno povedať: ‚Umrím tiež!‘ kým je život pojištený. Ale keď by prišla doba, keď bys potom zúfala —“

„Jak biedna som vo tvojich očiach!“

„Mladá si v mojich očiach — krásna, živá. A smrť je zničenie — mladosti, krásy, života, všetkeho. Lutujeme zmarený kvet, ktorý nežil, necítil, neblážil — — Adléta, vedieť o tebe, že zahyneš!...“

„Jak ukrutná je tvoja útrpnosť! Vyprav ma ztadeto ešte dnes, a zničíš srdce moje —

keď máš so mnou milosrdenstvo, dopraj mi tu snášať osud tvoj!“

Prosba tá prednesená bola s nevyslovnou dojemnosťou; no hajtman desil sa jej.

„Či som snáď proti tebe o tolko necítelnejšou?“ hovorila deva ďalej. „Ja an slovom nenahováram ťa, abys úmysel svoj zmenil, abys hľadel smrti sa vyhnúť. Čo mám povedať?“ zaplakala ticho a zašopkala jako jarní vetrík. „Tvoj život je to jediné, čo mi je draho na tomto svete — — Vidím, že mi odnímaš tento jediný poklad, kebych i po dlhý vek žila ešte: dovol mi, dopraj milosrdne, nech smiem dlieť tebe na blízku!“

„Jak ti možno odolať!“ zvolal Švehla ťažko so sebou zápasiac. „Ty urobíš zo mňa povolné decko, a preca nesmieš, nesmieš zahynúť s nami!“

„Nuž slúb mi aspon,“ hovorila deva pozdvihnúc k nemu oko zároveň zarosené slzou a žiaracie úchvatnou prítulnosťou, „že ma ztadeto nevzdialíš hneď, nie dnes ešte, nie zajtrá... Oj, Janko,“ zaplakala, „povedať tebe, že ťa milujem, bolo by snáď hriechom. Lebo láska vyžaduje tolko vzájomne, čo dáva sama, i viac. Ja nesmiem nič žiadať od teba — len ma neodohánaj! Popraj ubohému tvor, aby žil tvojim pohľadom. Toto okamženie na tvojom srdci — nech mi je za celý minulý život. Nech je posledným, keď tak chceš — ale dopuť, abych ti bola na blízku. Tá väzba púta moje srdce i na život; roztrhni ju a prestane tleť!...“

Švehla umlkol. Čo sa v ňom dialo, nemožno vypísať; veľká slza vyronila sa z oka jeho: v tej vrcholila sa vznešenosť a slasť jeho života, tou smieroval svoju minulosť a lúčil sa s budúcnosťou svojou — ved' ju ronil na svoj hrob.

„Priazeň kráľovu si odvrhla,“ riekol po drahnej chvíli, „a ku komu teraz nakloňuješ srdce, vieš. Obetuješ sa, abys oziarila posledniu chvíľku života prázdneho, oblažila zúfalca — — Anjelu!“ ...

„Smiem s tebou umrieť?“ pýtala sa Adléta s nevyslovnou láskavosťou.

I v tomto okamžiku potriasol hlavou a odpovedal:

„Sladká — oj, rozkošná bola by to smrť! Ale ty umreť nesmieš. Zostaň teraz, dobrá, drabá — nič sa tak nenáhli; budeme spolu hľadať prosriedky...“

Tak počal v tábore braterskom nový rok; skoro ukázalo sa, že je hneď počiatkom svojim ku obliehaným ešte krutejším, lež bol predošlý koncom svojim.

Nepriateľ upustil skutočne od všetkých útokov; ale tuhosť zimy narástla tak desne, že vodnie pramene v tábore vyschly celkom.

Kopali v starých studňach hlbšie, kopali i nové na rozličných miestach v zatvrdlej pôde s namáhavou usilovnosťou: kde sa ukázała kvapka vody, hneď nádechom mrazu stuhla na ľad.

I snažali ľad a sneh, aby rozohriatym a rozpusteným na vodu bolo možno žriedlo pripraviť. Víno opatrovali čo najskúpejšie — ale len vtedy, keď ho bolo veľmi málo a nádej obľahčenia čo deň bola sklamaná.

Pri tom museli obliehaní starostlivo ukrývať, aby zvláštne pri výpade nezradili nepriateľovi, čo jich vniutri tak veľmi trápi; tak sa núdza vody stala veľmi citlivou, z nezadania desnou. V tábore nebolo boja, nebolo hluku; tváre pošmurné, pohľady ustavičie k oblohe sa obracajúce; zvonku mráz, vniutri pálčivý smäd. V trapnom očakávaní obľavenia, aby aspon snehu napadlo, mŕňal sa deň za dňom.

Počut bolo len samé žaloby, často i repťanie a počasie.

„Vezmite si príklad zo svojich žien,“ napomínal Švehla. „Väčšími sú hrdinami teraz lež vy; lebo jich táraha je rovná vašej a ony nesú ju mlčky, trpezlivo.“

Veď nás na nepriateľov,“ hovorili k nemu „V boji zabudneme na žalúdok.“

„Teraz vám je len žalúdok obťažným, po boji bol by neznesiteľným. Telo nepracujúce malou úsluhou môže byť spokojné na drahný čas.“

Zubami skrípajúce pozerali bojovníci do tábora uhorského, kde jich protivníci mali hojnú zásobu všetkeho a takým spôsobom jich umorovali.

„Kebych sto rokov žil,“ hrozil jeden pástou, „tebe to, Huňade, nezabudnem! Po-

mohli sme ti — a ty len nás utlačiť, zahrdúsiť?“

„Za to, že sme sa mu podávali na službu,“ dokladal druhý. „Miesto odpovedi rozohnal sa po nás jako v posedlosti; myslel, že nás zašliapne jako červíčka. No, nech sa mu zlé ešte trochu popení.“

Tu zrazu ukázal sa pred hradbami hlasateľ uhorský nesúc znamenie prímeria.

„Jako?“ volano zo všetkých strán. „Preca by sa bolo Matiašovi rozsvietilo? Hľa, po šesttyždňovom obliehaní ráči sa k nám slovom znižovať?“

„Napadlo mu snaď náhodou na myseľ,“ podotkol Vanek, „že nás na začiatku zabudol vyzvať, aby sme sa mu poddali.“

„Nič to nenie inšieho jako leš,“ hovorili hajtmanovia.

„Ale iste veľkým násilím vynútená,“ dokladal Švehla. „Ostatne hneď počujeme.“

Na rozkaz jeho pýtala sa stráž na hradbách:

„Čo žiadaš?“

„Vpustenie do tábora,“ odpovedal hlasateľ.

„Pre jakú príčinu?“

„Nesiem ponuknutie k mieru.“

„Vijдите traja proti nemu,“ rozkazoval Švehla, „i zaviažte mu dobre oči.“

Stalo sa, hlasateľovi znáta bola páska len pod strechou, kde ho náčelníci Braterskí obklopili.

„Od koho prichádzaš?“ pýtal sa Švehla.

„Od vrchnieho hajtmána jeho milosti, kráľa Matiaša.“

„A tvoje poslanstvo?“

„Jeho milost kráľ, ač dšť mocný, doviest boj tento ku koncu, preca hodlá upustiť od nepriateľstva, jestli sa chcete dobrovolne poddať jeho vôli.“

„A jestliže sa nám tak vidieť nebude?“

„Pýta sa vás milostive, jaké sami kladiete výminky, aby ste sa poddali.“

Švehla poradil sa súkromne s hajtmánmi i dal poslovi odpoveď:

„Tábor náš podával sa už dšiev jeho milosti dobrovolne do služby. Keď ponuknutie sa jeho odpovedané bolo týmto obliehaním, nutno mu je len žiadať i čakať, aby jeho milost nepriateľstvo toto proti nám zastavila.

Preto mi nijak opustiť nemôžeme tento tábor, kým nám od jeho milosti riadnou smluvou zaručeno nebude, že odejdeme ztadeto slobodní bez prekážky so všetkým, čo je naše. Ochotní sme sami ustáť od každého nepriateľstva, ale pri tom zotrvať musíme, že v tejto zime tábor svoj opustiť nemôžeme, aby sme sa vydali v nové nebezpečenstvo.

S takou odpoveďou odišiel hlásateľ.

„Kráľovia a mocnosti jemu rovné“ hovoril Švehla k ostatným, „nemôžu veriť slubom Matiašovým; nám nutná je najvyššia opatrnosť. Bude nám snáď i ponúkať, že nás prijme do svojho vojska: ale kto nám za to ručí, že nás nechce vylákať z našej pevnosti, aby nás tým snadnejšie premohol a hnev svoj bez odporu na nás vylial? Nikto za nás nezaujme sa, nik nás nepomstí. Ostatne jestli chce opravdive pokoj mať s nami, nutí ho k tomu dojista tuhá potreba z inej strany, a my snadno nečo u neho vymôžeme.“

Už druhého dňa prišiel opäť poslanec.

„Toto odkazuje vám,“ počal, „jeho milost, môj jasný panovník: v nikom nemôžete mať nádej, jedine v jeho veľkomyslnosť. Keď vás bude chcieť zničiť, neodoláte jeho moci; ani niet nikoho mimo vás, kto by mu v tom prekážať chcel a mohol. Jestli ste nádej mali na nejakú podporu z Čiech: vedzte, že celkom zničené sú vaše nádeje.“

„Jako sa vec má, veľmi to dobre známe, ver,“ hľadel ho podskočiť Vintier.

„Neverím,“ odsekol Maďar. „Lebo nemôže vám tu známo byť, čo sa v posledných hodinách donieslo jeho milosti: jako totiž svätý Otec a celá cirkev rímská usúdili a slavnostne vyhlásili, „že syn zatratenia Juro alebo Jirik z Kunštatú a z Podebrad, českého kráľovstva osobiteľ, je kacierom a kacierov hájiteľom neustupným, krivoprišačníkom a svätokrádeom — a tak odsúdený je a pozbavený všetkeho dôstojenstva kráľovského, markrabského, kniežatského alebo jakéhokolvek, i všetkeho panstva, všetkých statkov a práv; poddaní jeho rozriešení a osvobodení sú od všetkých slubov a záväzkov, ktorými jemu boli zaviazaní? A tak, čoby i chcel, on nikdy nemôže byť vašim pomocníkom.“

„Ztade teda veje vetor,“ hučal Švehla do seba. „Matiaš má ponáhlo do Čiech.“

„A jeho jasnosť chce milostive s vami naložiť,“ pokračoval posol. Urobí dľa vašej žiadosti, prijme vás medzi svojich bojovníkov. Čestno bude vám bojovať proti kacierom lebo Turkom.“

„Veď ste Turkov nedávno premohli,“ prehodil Švehla.

„Ztovu sa pozdvihujú,“ podriekol sa Maďar idúc na lep; i hovoril ďalej: „A vyminky, jaké kladie jeho milost, nie sú ťažké. Musíte pravda hneď tábor zanechať.“

„A nič viac?“ zvolal Švehla s úsmevom.

„Ano, pane, ešte nečo. Driev ešte žiada kráľ, aby mu vydané byly dve osoby z vašeho tábora.“

„Jaké osoby?“ volali hajtmanovia s nevolou, keď sa posol zamlčal.

„Predne žena, Adléta menovaná — —“

Ďalej nemohol hovoriť; tak hlučne javili vodcovia Braterskí svoje pohoršenie.

„Žena!“ volal jeden za druhým. „Žiadať ženu! Vydávať ženu my!“

Jediný Švehla stál mlčky a škripal zubami.

„Podliak Jánoš previedol ten judášsky kúsok,“ riekol sám k sebe.

„Túto ženu,“ volal posol, dostanúc sa opäť k slovu, „žiadať má jeho milost právo, tu ale ju zdržovať nik nemá právo.“

„Lužeš!“ zkríkol Švehla. „A biedne vyľhané je právo kráľovo. Ja bych ti mohol povedať!“

„Taká je vôľa jeho milosti,“ odpovedal Maďar pevne. „A druhý, ktorého vydanie žiada, je rytier Švehla.“

Po hluku nastalo teraz nemé utíšenie.

„Či nám máš ešte ohlásit?“ prerušil ho Vintier po krátkej prestávke.

„Všetko som povedal.“

„Nuž,“ riekol Vintier, „oznám svojmu pánovi, že podanie jeho dobre uvážime a určitú odpoveď skoro mu zašleme.“

Keď sa vyjednavateľ vzdialil, hovoril Švehla so založenými rukama na hajtmanov pozerajúc:

„Nebudem teraz do rady vašej hovoriť, keď sa jedná o mňa; no prv lež ododjem, vedzte, že do poslednieho dychnutia brániť

budem devu, o ktorej osude budete rozhodovať.“

„Zostaň!“ volali všetci, keď sa mal k odchodu.

„S tebou vytrvať prisahali sme všetci, a prisahal všetok ľud,“ podotkol Vintier, „nemysli, že sme na to zabudli, pane Švehla.“

„A tak bude krátka naša porada,“ doložil iný.

„Kráľ by rád do Čiech, to je vidno,“ pokračoval Vintier. „A z druhej strany dotierajú nášho Turci. Nás premôcť nemá nádeje, nás obliehaním k podaniu sa prinútiť nemá času i pretvaruje sa zrazu miernym a priateľským; no snadno možno uhádnuť, s jakou myslou nám povoluje. Ostatne nemohol si odopreť, aby pomstu svoju preca prejavil: žiada od nás otvoreno aspon dve obeti.“

„Ja,“ hovoril Švehla, „málo bych váhal, životom zaplatiť váš prospech; ale čím dano vám rukojemstvo, až budem ja zničený a vy z tábora vylákaní, že ošemetný Matiaš nebude s vami nakladať jako s opravdivými lotrami? Ja ostanem verným svojej prisaha — v ponuknutí kráľovom vidím len nápast na vás na všetkých.“

I uzneseno kráľovi odkázať, že výminky jeho vyplniť nemôžu, lež zotrjavajú v tom, čo odpovedali hneď prvýraz.

Vyjednaním týmito a novými nádejami prerušená bola na chvíľu tieseň vniutorná. No prišiel deň, kde vyprahlým ústam už ani kvapky na ochladenie podať možno nebolo — ťažký, dlhý, nekonečný deň. Za nim nasledoval druhý krutejší a tak i tretí.

Zbynek prišiel ku Švehlovi.

„Nemôžem vydržať pod tou strechou,“ hovoril s tvárou zachmúrenou. „Moje dieťa umiera tak dlho...“

„Smädom?“ zvolal Švehla. „Viem pomoc!“

„Sotva vieš.“

„Adléta dal som víno poslednie.“

„A ona všetko rozdala — i nám...“

Švehla ustrnul: Adléta hynula nedostatkom jako ostatní. Pospiechal k nej.

„Čos urobila!“ riekol. „Perlou nevykúpiš kvapku nápoja“

„Všetci ho rovnako potrebujú,“ odpovedala.

„Musíš z tábora! Nesmieš uschnúť smädcom.“

„Ani som ho necítila ešte — a posiaľ necítim. Lebo vedz, že dosiaľ žijem v hojnosti.“

„Keď si všetko rozdala!“

„Vidz túto dobrú dušu,“ ukázala deva na vdovu Protivovu. „Tá ma zásobuje.“

„Niekoľko kvapkami deňne,“ odpovedala Bohuša.

„A ja viem,“ pokračovala Adléta, „že sama jedinkú si odopre. Keď som podávané občerstvenia prijat sa zdráhala, kým sama ho neužije, vyliala ho na zem.“

„Bohuša, jaká si ty šlachetná!“ obrátil sa Švehla ku vdove hlboko dojatý.

„Viem, jaká som proti panne,“ odpovedala. „Ale vy mužovia — či nám dáte tu taktó vymrieť?“

„Nemôžeme nebo ztrhnúť na zem,“ zahlučal hajtman.

„Snáď preca bude pomoc,“ ujala sa slova Adléta. „Počuj drahý — riekli sme, že budeme spolu hľadať prosriedky. Hrozná je tá núdza tu, až myslou otriasa predtucha múk pekelných. A prosriedok je tuším jediný.“

„Menuj ho.“

„Kráľ žiada, abych mu bola vydaná.“

„A ja tiež.“

„Snáď by sa dal uspokojiť — mnou.“

Švehla zapálil sa v tvári.

„Adléta!“

Čo chcel riecť tým slovom? Myslou prelietlo mu jako blesk: „Bola by vysvobodená — miesto hladu, smädu — kráľovská nádhera! Nemal som k tomu radiť dávno sám?“

Deva zdala sa tušiť, čo sa v ňom deje.

„Rozumej mi,“ hovorila. „Kebych mohla teba zachrániť — i ostatných — —“

Hajtman prudko potriasol hlavou.

„Rada umrela bych za teba. Všetkemu horšiemu ubránila by ma smrť; jednoduchá ihlica by mi vždy ostala — k vysvobodeniu...“

Švehla pozeral dlho na ňu i riekol:

„Viem to, len obetovať sa chceš — nič iné. No umrieť dovedol bych tiež i ja za tábor — darmo, darmo! A teba vydat pomste

jedinú?! Znáš Huňada: pomstil by sa strašne. Keď nám neulaví zavčasu nebo, inak ťa zachránim. Zachrániť ťa musím!“

Nebo neulavovalo.

Zomrelo dieťa Zbynkovo, zomrely i jiné. Nemocní sa množili, a pohľad tých, ktorým sila ešte nepodfata ustavične bol zachmu-renejší.

Až tu a tam z tváre vyšlahla jakási plachosť, ktorá človeka pokojného hrôzou ovieva: vidieť na tých tvárach, že zmyzol v duši každý pevný úmysel, zmizla i všetka rozvaha i ovládla celkom len žiadosť; tá vidiac príležitosť k nasýteniu okamžením zvrhnúť sa mohla v besnú pominulosť, i človeka urobiť tygrom.

Nebolo vo dne ovlaženia, nebolo v noci spánku. Plnými ústami ssali do seba mrazivý dych, ale ten sám v jich útrobach sa premeňoval na plameň. Mužia i ženy chladili pery svoje na studenom kove: pery zanechávaly za sebou krvavú stopu, ale trpiaci nepoľahčili si.

Jakú túžbu budilo tu pomyslenie na prameň prúd vody. Čo jich po šírom svete rozliato so štedrosťou, ba viac lež hojnosťou, čo jich darmo sa valí k bezodnému, nesmier-nemu moru: a tu odoprená je i kvapka!

Tváre pri mužoch zbarvené sú horúčkovo-vým nádychom; v ústach vyschly sliny, vy-práhlo hrdlo: shovor bol zriedkavý, sípavý.

Švehla chodil táborem a dodával trpiacim zmužilost, povzbudzoval k trpezlivosti.

„Deva, ktorá je len krátky čas tu v tá-bore,“ hovoril, „ktorá len biedu trpela s Bratrami, vydať sa ponúkala za nás i na smrť: o čo teda viacej nám snášať dlžno!“

A inokedy hovoril:

„Príbehy dávne ukazujú nám, jako smrti v najdesnejších postavách vzdorovali ti, ktorí za nectné pokladali na milosť sa dať oblie-hajúcim nepriateľom. Hladom i smädnom mreli, do plameňov zapálených príbytkov svojich dobrovolne sa vrhali, priatelia zabíjali sa jeden druhého službou lásky, alebo sami kladli ruky na svoje životy. A tak ničím nezlomná bola vždy myseľ hrdinská.“

Čechom, ktorí mu nad iných vždy lepšie porozumeť dovedli, pripomínal:

„Hrešili sme, trpme aspon s myslou vznešenejšou, lež sme účinkovať dovedli.“

„Hrešili sme,“ opakoval Premek sediac s hlavou k zemi schýlenou. „Jak inší bol to boj, keď sme čo Boží bojovníci vyhadzovali zo zeme cudzích škodcov, a prelievajúc krev svoju potokami na posilnenie dostávali kalich Pána. Teraz krev naša v nečinnosti vyschyna, i zostal len kalich utrpenia. Hrešili sme!“

S jakousi cudzotou pozerali mužia na svoju zbraň. Driev jim bývala všetkým, ňou zaopatrovali si moc, volnosť, hlučno-veselý život: teraz nemohli ňou spôsobiť ani kvapky vody; prúdy krve ňou dovedli prelievať: hasnúcí svoj život nemohli ňou teraz ani na okamženie posilniť.

Naplnil sa týždeň, čo v tábore nápoj celkom chyboval. Divadlo stávalo sa hrôzyplym — a este nijaká nádeja. Dokola nepriateľ — tam hore nebo nepohnuté — tu dolu mrazom zkamenelá pôda.

Mrtvoly množily sa. S ťažkou hlavou chodil Švehla táborem, ktorý bol na ľudomornu premenený.

Tu jedna z tých umorených postav vy-trhla sa jako zo spania a prudko sa vztýčiac zvolala chraplávym hlasom:

„Ďalej nemožno vydržať!“

A jako jedon hlas v celej dedine vzbudí kykyríkanie, tak nieslo sa náhle od úst k ústam slovo:

„Ďalej nemožno vydržať!“

Švehla počúval to za chvíľku bez pohnutia.

„Prísaha — přísaha!“ hučal do seba.

„Už tu iste nevytrvajú...“

Potom odišiel k Adléte. Vzájomne skú-mali sa pohľadom spytujúce sa úzkostlive, či mnoho sily nedoviedol ešte hrozny nedostatok zlodať.

„Čo musí trpet!“ hovoril hajtman v duchu na tolké hynúce jej krásy. „A vždy je spokojná, privetivá jak svätica.“

I sadol si k jej nohám, i chytil ju za obe ruky.

„Čím bych,“ hovoril pozerajúc k nej celou dušou, „čím bych ťa mohol potešiť?“

„Prečo,“ odpovedala ona s patrným namáhaním, „prečo pochybuješ, ze som celkom

šťastná? Tvoju otázku musím opakovať: čím bych ti mohla polahčiť tak, abys na všetku tarchu zabudol?“

„Na chvíľku — na jednu chvíľku!...“
riekol Švehla pred ňou, prejdúc si rukou čelo. „Na chvíľku myslel som si, že som ďaleko ztadeto — na samote kdesi alebo v obci pokojnej; nič nenie, čo by sme si žiadali, čo by sme potrebovali od ostatného sveta. Ja zahľadím sa na teba, i budem sladko trnúť pohľadom tým v duši svojej prekonávať neveru, šopakujúcu: nenie to možno, aby tento anjel k tebe sa zklaňal s takou priazňou!“

„Zahaňbujes ma,“ odpovedala deva. „S priazňou zklamať sa menuje to, že nešťastný tvor, na ktorý si sám nikdy pozeral s nevoľou, k tebe sa vinie s úplnou dôverou a oddanosťou. Neodstrčil si ma, podal si mi ochrannú ruku, preukázal si mi tolko lásky!“

„Ba, podivná je tá naša láska! Zrúcaniny života staly sa jej pôdou, ťažké pohromy vlahou... A ty ma skutočne miluješ?“

Ona hladiac ňu neodpovedala slovom.

„O ty drahá!...“

Po krátkej chvíľke vytrhnúc sa sám zvolal hlasom premeneným:

„Ty ubohá!“

„Nie, kým som pri tebe.“

„Pozri, kde sme oba! A ďalej tu nemieme žiť; musíme tábor opustiť — musíme sa pokúsiť, aby sme stoj čo stoj z tejto mučiarnie vyviazli. Pováž, čo nastáva!“

„Vyslov, čo môže prísť najhoršieho.“

„Zúfalstvo naše žene nás do boja — keď nezahyneme všetci, časť nejaká príjde preca na svobodu.“

„Alebo — do zajatia?“

„Pravdu hovoríš? Veľmi sme vysilení, aby sme sa biť mohli do smrti.... Jako si sa zatriasla!“

„Nie pred smrťou. Ale bojím sa, že budem od teba odlúčená. Slúb mi, Janko môj — oj, slúb mi, že umrem pri tebe!“

Švehla sa vztyčil.

„Nebudeš odlúčená!“ zvolal ovinúc okolo nej rameno. „Žiadna moc ma neodtrhne od teba.“

A prudko odišiel.

Vonku hruuly sa k nemu umorené zastupy i volaly:

„Ďalej nemožno vydržať!“

„Nemožno vydržať!“ odpovedal on. „Nikde inde nemôže tak zle byť jaku tu. Nuž, hore sa — prebijeme sa!“

(Dokončenie nasleduje).

V mestskom lesiku.

I.

Po celej krajine strašidlá hladajú,
Kýhos' zlého ducha, mátohy kutajú;
A marné sa trápä — boja sa ho všade:
Niet ho, nikde ho niet! Beda vašej rade —
Beda, storáz beda, odrodilí páni:
Vetor veje, kam chce — a nik mu nezbráni.
Ten slovenský vetrík i tu poduchuje,
Kde si tá noblessa naša oddychuje.
Čuj! jaké to zvuky, čo ten More hude,
Veď to var' slovenská nôta, pieseň bude?
Tak ti ju vykrúca — chasa pri nej víska:
„Šuhajko luterán!“ ... „Nad Tatrou sa blýska!“
Veru to tá nôta, čo sa vám tak páci,
Je nôta slovenská — ucho ju vypáci,
Ucho ju vypáci a srdce pocíti

A duch zas do rodných krajov sa vycytí.
 A ten shovor pekný, mnohé milé slová:
 Či jich pôvod milá reč naša nechová?
 Odkiaľ ste jich vzali, odkiaľ že jich máte?
 Vy sa ňou pýšite — nám ju odberáte.
 A tie pekné tváre: kde že sa tie vzaly?
 Väčšinou v údoliach Tatry sa schovaly,
 Nič to, že na sebe napísané majú:
 Že na svoju mater mrzko zabúdajú.
 Beda jim! beda vám, odrodilí páni,
 Vetur veje kam chce a nik mu nezbráni;
 Ten slovenský vetor i tu poduchuje,
 Kde sa tá noblessa veľmesta raduje.
 Chcete ho zastaviť? . . . dobre . . . stavte tedy,
 Keď krom tejto žiadnej viac nemáte biedy. —
 On si len vial bude jako dosiaľ veje,
 Nad kolískou vám vial i hrob vám oveje. —

II.

Kolo stolov zábavnikov
 Šumná deva stáva,
 Nosí plný košík kvietkov
 A kytky predáva.

Šumné sú tie kytky devy
 A šumné jej oči;
 Ešte krajšia reč, čo v slovách
 Cez rad perál skočí.

Však v tých lícach, bladych lícach
 Veľký ból sa javí, —
 A bóluplná je to reč,
 Čo to dievča vraví.

Hej, tie oči už hlboko
 Sa kdesi nazrely,
 Hej, to srdce tuhšie bilo,
 Zná ľúbosti strely!

Tak som dumal — i úprimne
 Pýtam sa dievčata —
 Čo je smutná? Čo ju kryje
 Žiaľná smutnosťata?

Pane, vám to darmo vravím!
 Šumné dievča sloví;
 Čo ja cítim, to možno len
 Cítiť Slovenovi.

Ja som deva rodom z krajov,
 Kde Hron bystrý beží,
 Kde mi mati od dvoch týždňov
 V čiernej zemi leží.

Hej v tom kraji rada by som
 I mrela i žila,
 Z toho kraja mňa ukrutná
 Súdba vysúdila.

Tu sa tľciem a predávam
 Čerstvé vždy kvetiny,
 Medzi nimi som uvädly
 Kvet len ja jediný.

Srdce moje divo bilo
 I mne tvár obladla,
 Ústa moje onemely,
 Z oka slza padla.

III.

Tu ste bratia, tu ste všetci,
 Nevystal niektorý?
 Myslel som si, že som len sám
 V tom cudzinstva mori!

Čo cudzinstva more je tu?
 Nikdy! my tu doma . . .
 Nevyženie nás z tej vlasti
 Nižiadna pohroma!

A načo len ten divý svet
Proti nám tak brojí?
Že chceme byť v úprimnosti
V domovine svojí!

Veď beda, kto sa samému
Sebe tiež odcuzí,
Nehoden je ani seba,
Ni sveta, ni ľudí.

Ale beda, kto si brata
Vyháňa von z domu!
Kto však i zlú ľúbi mater,
Trikrát blaho tomu!

Nuž ľúbme sa bratia moji,
V tej smutnej hodine:
Na zdar Bože! krížu nášmu
V slovenskej rodine!

Skôr sa ten pomine, lež ona zahyne:
A z tých mrakov sa jej storáz
Krajší deň rozvine!

Miloslav Dumnyj.

Štefan Dimitrijevič Šuškin.

Novoletka od *Jovana Oroslava M.*

I.

Mäkká baršoňová pohovka pohostinne
prijala jej svieže tielko. Sňahobiela rúčka
podopierala útlú hlavičku, z ktorej na biele
hrdlo v mocných prúdoch havranie vlasy
zplývaly. Sedela nepohnute, len dva ohnivé
blesky z oka v pútavé riadky sršiace tekaly
po bielunkých listoch skvostne viazanej knihy;
chvílkami obrátil dychtivý prstok stránku.
Tak bola pohrúžená do obsahu spisu, že
ani netušila príchod elegantného mladíka,
ktorý práve vkročil do jej svätiny. On zastal.
Rozhliadol sa po izbe a žiarlivé pohľady
vysielal na vkusnú knižnicu, v ktorej obja-
vovaly sa rady skvostne viazaných spisov.

„Samé básne,“ vzdychol si ticho a nahlas
sa pýtal po chvílke posvätnéj tichosti: „Či
vás nevyrušujem, Natalia Pavlovna?“

Prudko pozdvihla oslovená hlavu a zraky
preletely z bielych lístkov na bladú mlá-
dikovu tvár.

„Vítajte!“ zvolala so zaľúbením pozerajúc
na štíhleho, skutočne švarného mladíka.
„Vítajte, Štefane Dimitrijeviču!“

„Nevytrhol som vás svojim príchodom?“

„O, nie! Očakávala som vás, drahý
Šuškinu. Medzitým som čítala a nezpozorovala
som vás. Však ver mi to odpustíte!“ doložila
prosebné odkladajúc knihu — zase básne...
Pre Štefana už mnoho!

„Nemožno vám zazlieť, krásy bohyňa!
Ačkoľvek mal bych príčinu.“

„Jako? Vy...?“ so zadivením riekla
deva.

„Milujete viac tie piesne lež mňa. Vázite
v nich ustavične!“

„A či vás nenaplnujú slastou tie nebeské
slová? No priazeň moju vám neodnímajú.
Jím bije srdce moje a — vám. Iste i vy
v nich nachádzate útechu!“

„Ano — ano — hm! — čítam jich rád,“
vyhrkol rozpačite Šuškin. Nečítal, nehovoril
pravdu.

I bolo mu úzko, nevoľne... stisnuté
srdce... žiarlivosť... bojzlivosť. Odišiel
chytro. Tie básne.

II.

„Poznala moje rozpaky! Vie, že som
nečítal! Neuverí, neriekne: ‚Viem, čítali ste,
poznávam.‘ Jako napraviť? Hm, napíšem sám!
Ja... ja ubohý? Čo urobím? nečítal som
ani jedinkú! — — — Napíšem!“ rozhodol
sa vidiac, že inak nemôže byť.

Študoval, neštudoval... neviem. Za
krátky čas vydal svoje básne.

„Bude natešená.“

Jak mohol napísať, keby bol sám mnoho
nečítal?

„To je krásne, riekne,“ myslel si v duchu
tešiac sa tým.

Písal ódy na ňu, venoval všetko Natalii Pavlovne, odpísal z iných, urobil i sám. Jeho nádeje rozplynuly sa: kritika zhanila všetko . . . všetko!

Nešťastník! Jako prenasledovaný zver bežal k priateľovi.

„Trofim doma?“ sotva zo seba vyrazil a nečakajúc na odpoveď vrazil do izby jako šialenec.

„Nešťastie! — — Bože! ja biednik!“ zvolal vrhajúc sa na stoličku.

„Čo?“ ustrnul Davidov, uzavierajúc najmenej na vraždu.

„Moje básne!“ kričal Šuškin divoko.

„Tvoje básne?“ pýtal sa Trofim, Feodorovič diviacko sa: „Veď si nepriateľom básní ešte toho času, čo ťa doniesol ten poeta o dvatisíc rubľov.“

„Moje básne,“ zastenal ubožiak a vrhol sa čo mrtvola na lenožku.

Trofim Feodorovič Davidov vytrhol mu z krčovice zatiaľ rúk časopis. Bola v ňom tá zničujúca ho kritika.

Čítal.

„Strašná kritika!“ riekol.

„Vybrano, brat mój!“ zajasal po chvíľke a Šuškin prichádzal k sebe. „Tu si menovaný len jednoduchým ‚Š.‘ Pozri sám.“

„Ale čo tomu riekne svet?“ zdvihol sa Štefan. „Ona sa dozvie o všetkom. Škandál! A mňa pochová Neva vo svojom chladnom lone.“

A klesal zase.

„Mnoho výtiskov vo verejnosti?“

„Čo sa pýtaš?“

„Odpovedz . . .“

„Nie. Jedon . . . poslal som ho tomuto časopisu, v ktorom je úvaha.“

„Vítazstvo! Uspokoj sa! Čí náklad?“

„Mój,“ znela odpoveď.

„Znič ho a nevydávaj nič. Nedozvie sa nik o tom!“

„Nemusím do Nevy,“ uspokojil sa Štefan. „O, Natalia Pavlovna!“

„Teraz pochopujem,“ mienil Davidov, „jej k vôli odhodlal si sa k básneniu. Hahaha! Povedz preca!“ smial sa.

Štefan Dimitrijevič sdelil mu osudný rozhovor s Nataliou. Rozveselený poberal sa domov.

„Prečo som sa len tak rozhorčil na všetky básne?“ vytýkal si po ceste.

Keď celý náklad vlastnoručne zničil, ľahol si na lôžko.

„Ona sa nedozvie!“ bolo mu útechou.

„Ja biedny poeta!“ zavzdychol si zo spania.

III.

Davidov poberal sa hneď ráno druhého dňa k Natalii Pavlovne. Bola jeho sesternicou.

„Drahá Natalia, tvoj Šuškin stal sa básnikom!“ smial sa.

„On? Štefan? Nemožno! Jeho nechuf . . .? On, nepriateľ básni?“

„Skutočne. K vôli tvojej láske,“ a vyprával všetko.

„Ubohý! Tá obeť! Píše, chce sa zatopiť — všetko pre mňa! Jako ma miluje! Drahý, milý!“ slzela Natalia.

„Nepripomínaj mu to, prosím!“

„Nemala bych srdca,“ plakala. „On bude teraz mojou radosťou, nikdy viac piesne. Odstránim hneď všetky.“

„Neodstraňuj jich!“ skríkol Šuškin, ktorý medzitým dnu vstúpil a poslednie slová začul.

„Ja v nich budem čítať.“

„Ah! Šuškin, mój drahý muž!“ vrhla sa mu na prsia Natalia. „No — čoš tak bládý, miláčok mój?“

„Hm, prechorel som.“

„Ubohý. Nepójdeš na dedinu?“

„S tebou? S tebou, jako so svojou manželkou! Vyplníš prosbu moju?“ pýtal sa útlócitne on.

„Dávnym to bolo mojim prianím. Tys mój jedine milovaný manžel.“

„Tys, Trofime Feodoroviču, svedkom našim.“

Svatba odbyvala sa v tichosti. Odišli na dedinu. Natalia nečítala tak vášnive, aby nerozrývala srdce manžela svojho nemilou rozpomienkou. Miesto nej čítaval on. Snad chcel napraviť zanedbané!?

Odrodilci.

Kto sa haňbí za vlastniu mať,
Čo v žiali preň nemohla spať:
Ten sa haňbí za vec svätú,
Dušu nosí vždy zakliatu.

V kliatbe nieto požehnaní,
Bez lásky niety potešenia:
Odrodilci všetci planí, —
Záverku si spravte sami!

Janko Čajak.

Na Bergene.

Dedinská novella.

Spísal *Björnson Björnstjerne.*

Jako sa menuje ten muž, zamčím, ponevác ešte žije. Má sedliacky statok a dorastlého syna.

Je zvykom, že jediný syn obdrží statok, jaknáhle má dvadsať rokov. No tento otec chcel stáť na svojom; synovi bolo už dvadsaťsedem rokov a vždy ešte slúžil u otca, ničoho nemohúc si počiť, ba ani sa otca drier nezpýtal.

Syn nikdy si nič nežiadal, ani sa o ničom nezmienil; konečne zaujali sa tej veci susedia a otec, ačkoľvek nerád, súdne musel synovi prepustiť statok. No preca nechcelo sa mu listinu odovzdávajúcu úradne ohlásiť.

To sa stalo raz v sobotu v zime. V nedeľu sedel otec v izbe sám jako prst, mrzutý a zachmúrený. Tu prišlo niekoľko mužov z hôr dolu, pozdravili a prosili, aby jim požičal kone: že mali ťažko, veľmi ťažko dolu do údolia.

„Nemám tu už čo rozkazovať,“ odpovedal sedliak, „ale čo sa týče koní, nech majú tento týždeň oddychu a pokoja.“

Mužia vyšli von na dvor, kde sretli syna.

Jedon z nich sa ho pýtal:

„Nechcel bys nám dnes požičať kone, aby sme mohli dojsť do kostola? Všetci sme unavení od snáhu a chôdze, a chceme k prijímaniu.“

„Kone majú celý týždeň odpočívať,“ odpovedal syn; „a vy by ste si radi jich vy-požičali!“ —

I vyviedol jich sám zo staje a zapriahol do vozu.

Otec začuje zvončoky, pozre von, jako bežali práve okolo a divne sa usmieva.

Keď syn vstúpil do izby, išiel mu otec naproti:

„Čis jim ty kone požičal?“

Syn chcel odpovedať, ale otec dal mu naraz strašné zaucho, rieknuť:

„Listina odovzdávajúca nemá ešte úradniu platnosť, ty chlapčisko!“ —

Budúci štvrtok pod večer, keď celý týždeň jako drier pracoval, príjde syn oblečený v pocestné šaty do izby, ide rovno k otcovi a hovorí:

„Musím sa s tebou rozlúčiť!“

Všetka práca doma viazla — i pýtal sa zadivený otec:

„Čože to? chceš na cesty?“

„Ano.“

Oba pozreli na seba: syn podal otcovi ruku rieknuť:

„No, s Bohom!“

Otec chytil ho za ruku, chcel odpovedať, ale nemohol hneď. Kým prišiel k povedomiu, bol už syn dolu na ceste. Pýtal sa niekoľkých ľudí, či nevedia, kam išiel chlapec.

Ale nik nevedel.

Po dvoch rokoch poslal syn otcovi zprávu po obchodníkovi, že slúži u bohatého sedliaka v Jarlsgeru, dolu v južnom kraji zeme. Uplynulo ešte niekoľko rokov a prišla zvesť, že sa oženil a má statok.

Ten, čo mi tento obzvláštny, opravdivý norvéžsky príbeh rozprával, navštívil otca.

„Nemáš syna?“ pýtal sa cudzinec.

„Mám jedného, je tam dolu na juhu, oženil sa,“ odpovedal starec pozerajúc cestou dolu. —

„Už dávno od teba odišiel?“

„Na zimu bude osem rokov.“

„Asnaď ťa navštívi?“

„Cesta je dlhá a má mnoho práce.“

„Čože, a ty ho nenavštíviš?“

„Už som na to pristarý.“

Preložil *Sytniansky*.

City matkine.

I.

Nad kolískou.

Tu sní časť zo mňa i z teba,
Malá naša krása . . .
Od mňa nech lásku bere,
Tebe nech rovná sa!
Od mňa čistý úmysel
K žitiu nech prijíma; —
Od teba jasnosť oka —
Pevnosť rázu nech má!
Od teba smer istý, zralý
Života dobrého —
Od mňa pohľad lásky
V zkrýš srdca tvojeho!
Nech pozná zo mňa teba,
Čo na mne . . . na tebe.

A nech dospie láskou mojou
Národu k velebe!

II.

Nad hrobom.

Tu leží časť zo mňa, z teba,
Malá krása naša . . .
Tielko mu je zmeravené — —
Anjel k nebu s' vznáša.
Prosí v nebi Hospodina
Za blaho rodiny . . .
By odvrátil zlé nehody —
Prosí duch nevinný.

S. M.*)

1) Prvá časť je ponáškou na básneň baronky
Almássy - Wickenburg. P.

Výlet na švajcké Alpy.

Cestopisné náčrty podáva *Martin Bujna*.

(Pokračovanie.)

Po malej chvíli zastavili sme sa u hostinca, v ňomž sme boli prenocovali a kde nás tak poriadne obtiaholi; i rozmýšľali sme, či máme ísť dnu, alebo nie? Žalúdok požaduje svoje právo a volá — „dnu, dnu,“ no vrecko rozhodne protestuje: i musel úbohý od svojich právnych požiadavôk upustiť, keď silný hlas odporu ohlušil ho, — a my hľadeli sme ho udobriť tým, že veď cesta na dol nebude trvať štyri hodiny, ale že jemu k vóli pospešime, aby čím skôr spravdivé nároky svoje uskutočnené videl. Na chvíľku umlkol, a nám dost bolo, že v rozhodnú chvíľu, kde sme popri hostinci šli, dal si povedať múdre slovo, bo keď raz bol hostinec za chrbtom,

bolo mu darmo sa ohlasovať. Po tomto tuhom zápase žalúdka s vreckom — stúpali sme rýchlym krokom na dol.

Zpäť išli sme druhou, k západu obrátenou, stranou. Tu i tu v úbočinách a v malých járkoch boly ešte hodné chlpy sňahu, čo sme na strane východnej nikde nezpozorovali. Vzдор tomu bolo tu mnoho kvetím Alpských belavo-popolavej barvy¹⁾. Každý sme si natrhali hodnú zásobu, chtiac si to na pamiatku zachovať, ale sa to na tak dlhej ceste nedá neporušene zadržat.

*) Nebol to obyčajný alpský kvet „Gnaphalium leontopodon“ — Edelweiss, ktorý sa ina našich vysokých Tatrách vyskytuje? Red.

Cesta touto stranou je o mnoho priestranejšia a preto bezpečnejšia a pohodlnejšia, lež z východnej strany, vzdor tomu ale miestami prikro-strmá tak, že sme naše alpské palice — takú palicu si obyčajne každý cestovateľ zakúpi, je to jednoduchá hladká palica, v než sa na spodku hrubý kliniec nachádza — ešte viac lež hore idúc užívať museli, aby sme v pravom smysle slova do behu neprišli. Cesty nám teda rýchlo ubývalo. A keď sme sa na vrchu Pilata zimou triasli, tak sme sa asi po hodine cesty náležite potili.

Deň bol krásny.

Sluko na jasno-modrom blankyete veselo svietilo. Milý, mierno-teply vetrik ticho povieval. Čo sme boli i ustatí ešte od večeršej cesty, k tomu nevyspatí a hladní, veselo sme si na dol postupovali. Náš Braček hľadel nás ustavične v dobrom rozmare udržať. Hneval sa, že i proti vôli tu i tu v strminách nohami prekladať musel a tiež ho preto pobolievaly — i chcel inší spôsob chodenia vynájsť. Začal totiž hamovať t. j. chrbtom obrátený nazpäť kráčať. No na nový vynález tento nemal času patent žiadať, bo stupiac nejako bokom, noha sa mu posúchla a on zošudil do — jarku. Na šťastie nebol jarček hlboký, len asi taký jako jeho malá osobnosť vysoká. Neublížil si; ale komičný pohľad to bol, práve jako ten nápad, dolu vrchom chrbtom obrátený kráčať, bol detinský. Keď sme sa mu do chuti smiali, dolu vrchom chrbtom obrátený kráčať, bol detinský. Keď sme sa mu do chuti smiali, že má krátke nohy a musí viac krokov robiť, lež my, k tomu ešte dlhý a široký driek na krátkych nohách miest, že ho preto väčšej bolia lež nás. My sme ho tešili, že však krátky postavec väčšiu ťarchu udrží, lež dlhý, bo že sa tento prv pod svojim bremenom zohne. On však takú lichú potechu neprijal, ale si nám na priek sadne na trávnik, hovoriac, že on ďalej neide, kým si nevydýchne, aby sme šli, keď nám ľúbo. My sme to urobiť nechceli, preto sme sa posadili k nemu. Po chvíli ho volám ďalej, on ale odsekne, že sa ani z miesta nehne, kým mu čestné slovo nedám, že tak utekať nebudem. I sľúbil som pokanie učiniť, t. j. jeho pustiť po predku a ja kráčať posledný. Na to sa udoobil.

Už asi od pol vrchu videli sme jeden druhý kráčať oviec, dolu nižšie ale i krásny rožný dobytok sa pásť.

Čím bola nižšie, tým milšia bola cesta, bo keď na vrchu Pilata vyjmúc spomenutých kvietkov nič nerastie, začína sa asi od pol vrchu najprv len tu i tu jeden druhý krovík ukazovať, ďalej ale vždy hustejšie hustá krovina sa zjavuje, až asi od tretiny vrchu je krásna bujná hora, ktorá nám milú tónu podávala, keď nás ľúče sluka opalovať začaly.

Keď sme už obdelač cesty viac majerov (Sennhütte) boli videli, naraz zočme jeden blízko chodníka. Rovným krokom zameríme ta. Pastier (Senne) vďačne nás, ale jako to už raz Švajciara donáša, bez všetkeho lichotivého úklonkovania a mnohého víťania prijal. Zaviedol nás dnu a ukázal na lavicu, aby sme si sadli. Ponúkať nás k tomu dvaráz treba nebolo. Prv ležby sme si boli sriadenie „Sennhütty“ obzreli, žiadali sme si niečo pre občerstvenie. I doniesol hneď po drevenej nádobke mlieka, k tomu syru, masla a chleba. S úľubou hľadel na nás, jako nám to dobre padá, vychvaľujúc pri tom stáda svoje a svoje výrobky, jako zvláste i svoju domovinu. No, ale vedby ináč bol nevďačným synom Helvecie! Keď svoju chváloreč dokončil, pýtal sa i nás:

„Pravda je to krásny kraj, pánovia?“

A keď sme mu prisvedčili, skoro sa celý rozplynul v radosti. Čím ďalej tým bol vpravnejší a dôvernejší dokladajúc, že sme hodne museli vyhladnúť, keď nám tak chutí. Povedali sme mu prečo sme neraňajkovali. On poľutujúc nás, poznamenal, že ver kto po Švajcsku chce cestovať, musí svoje vrečko hodne naplniť; pri tom všetkom ale hrozne sa rozhorlil na tých spolukrajanov, čo takéto zderstvo prevádzajú. Skrže takých vraj potom dobré meno Švajciara trpí, a následok toho je ten, že čím dial tým menej budú z druhých krajín cestovatelia ku nim dochádzať, obdivovať jich krásne kraje. Ba poznamenať pri tom musím, čo som od samých Švajciarov počul, že keď ide Švajciar cestovať a dá sa čo taký poznať, toho tak neobtahujú. Poznať sa ale dá hneď po dialekte, jakže je Nemeec. My sme si síce boli už niečo málo

osvojili švajeský dialekt, ale nie celkom, keď je on len v domácom živote bežný. Šťastný teda, kto môže v spoločnosti Švajciara cestovať.

Dopytoval sa nás, odkiaľ sme, čo sme? Keď sa dozvedel, doložil ďalej, že však je Švajesko o mnoho krajšie, lež náš rodný kraj. Nechtiac mu dobrú vôľu kaziť prisvedčili sme. Tešilo ho i to, že sme študenti.

Keď sme pri rozhovore trochu si zajedli a sa posilnili, riekli sme mu, žeby sme radi sriadenie „Sennhütty“ poobzerat. S veľkou ochotou vstal, aby nám poukazoval. Ono to niečo poriadnejšie vyzerá, lež naše salaše. Ja som pravda v mojom živote len vari dvaráz bol na salaši a ani to neboly opravdivé, sriadené salaše preto ani súd môj o salaši nenie spofahlivý. „Sennhütte“ je búda dosť veľká z jedlového neokresaného, len kde sa spojuje, zakresaného dreva vystavená, s nízkou, širokým šindlom pokrytou strechou. Na tejto sú hodne veľké kamene, aby dáka povíhrica celú strechu niekam do jarku neodniesla. Niektoré majú vraj tri oddiely; prvý tvorí kuchyňu s veľkým kotlom, kde sa mlieko odvára, t. j. možno-li to kuchyňou nazvať, druhý, je miestnosť, kde sa sýr dorábä a tretí, kde bývajú. Táto mala len dve kutice. Spodok nebol síce vydláždený, ale pekne zarovnaný, ba zdal sa, vymazaný. Náradie pozostávalo z jedného stola a jednej lavice. Iné náradie len také na kolko bolo k dorábaniu sýru potrebné, nebolo vídať.

Keď nám takto jedno-druhé poukazoval a vysvetlil, poďakujúc sa mu za ochotnosť, zpýtali sme sa, čo sme dlžni za raňajky, bo sme sa chceli odobrať ďalej.

Na krátko odpovedal: Nič!

My sme to ale prijať nechceli, aby nás darmo hostil.

„Však ste tomu tam hor na Pilate už i za moju pohostinnosť zaplatili, a či by ste sa jako študenti i vari haňbili to máličko odo mňa bezplatne prijať?

Takto poobčerstvení a s osudom svojim smierení veselou myslou kráčali sme ďalej. Razom zazreme z ďaleka hor oproti nám sblížovať sa celú karavánu. Divili sme sa,

čo to bude. Bola to anglická asi z dvadsať osôb pozostávajúca spoločnosť: mužia, ženy a deti rozličného veku, asi od 6 rokov hore. Deti sedeli na koňoch a muliciach, ktoré v pod vrchom ležiacich dedinách prenajali. Sedlá, v ktorých sedely, boly podobné štvoruhlastému košu, kde si pohodlne sedely majúc nohy dolu zpusené. Z tadiaľto dieťa nijak vypadnúť nemôže, len ažby nejak i so sedlom spolu spadlo. Koňa viedol jeho majiteľ. Boli by sme si tieto sedlá i bližšie poobzerat chceli, ale flegmaticní Angličania nezdali sa vôľu ukazovať nám k vôli trochu si pooddýchnuť. Chlapi boli palicami a ešte i dáždňkom a či slnečným ozbrojení. Na širokých slamených, alebo plstených klobúkoch visely dlhé modré závoje. To samé videli sme i u ženských. Nič nehovoriac lenivo si hore postupovali.

Okolo 11. hodine boli sme v malej, na upätí Pilata ležiacej, dedinke. Trvala teda cesta na dol asi 3¹/₂, lenže sme sa takmer hodinu v „Sennhütte“ zabavili.

Nechceli sme pred poludním ďalej cestovať, i vnišli sme do hostinca, zase „Hôtel zum Rössli“, ufajúc, že tento bude niečo krotkejším, lež ten v Lucerne. Hostí tu práve nebolo, bo čo tu nocovali, zpomnutí Angličania, už sa boli preč odobrali. Hostinská veľmi nás vlúdne prijala, opytujúc sa: odkiaľ a kam cestujeme. Ponevác tu mimo nás nateraz hostí nebolo, chceli sme sa zajistiť, i hneď sme sa spýtali, či niečo k obedu dostaneme. Na čo dostali sme uspokojujúcu odpoveď.

Po krátkom oddychu vstaneme, by sme si poobzerali na stene visiace obrazy. Predstavovaly kroje švajeské v jednotlivých kantonech a jednotlivé výjavy z dejín Helvecie. Tu mi naraz na stene oproti dverám protivnej — bola to veľmi dlhá izba — v oči padne nejaká úradnia listina vo veľkom ráme za sklom zapravená. Že je to niečo úradnieho, to nasvedčovala už od ďaleka úradnia pečať. Domnievajúc sa, že sú to nejaké krémárske zákony, pristúpim bližšie, aby to prečítal. Ale čo tu vidím! Bolo tu asi 10—15 osobností menovaných, ktorým píť dávať krémárom, od vrchností kantonu, prísne sa za-

kazuje, bo že sú rodinný otcovia a majetok svoj prepájajú.

Môžem povedať, že žiadna úradnia ustanoví, na kolko som niektoré počas môjho dvojročného pobytu v Švajcársku poznať mohol, tak sa mi nepozdala, jako táto. Zdá sa to pravda na prvý pohľad urazením osobnej svobody, ale čože je naposledy každé obmedzenie hriechnych ľudských žiadostí iné? A ktorý rozsúdny človek by to držal za chybné? A jestli vrchnosť dobre činí zamedzujúc a trestajúc priečin na cudzom majetku; nečiní-li dobre, keď medze snaží sa postaviť i uskodeniu a premŕhaniu majetku vlastného, na ktorý dietky asnaď čo dedictvo predkov svojich právo majú? A keď manželka a dietky premŕhanie jeho zamedziť nemôžu, iste chvalitebne jedná vrchnosť, keď nedá deťom na žobrácku palicu prísť vinou vystupného otca. Obmedzovanie svobody je to ale v pravom smysle slova nie, bo kde človek stal sa len pŕhým nevoľným nástrojom svojich neukrotiteľných žiadostí slobodou rozbúrených náruživostí — tam už o svobodnej vôli a osobnej svobode ani reči byť nemôže. Svobodu k dobrému napomáhať, svobodu možno-li to svobodou nazvať — k zlému obmedzovať je vznešenou úlohou vrchnosti. A iste jak manželka, tak dietky takého nešťastníka, čo jak seba tak rodinu svoju do prepasti biedy a núdze, posmechu a haňby rúti, ba pozdejšie asnaď i sám obrátiac sa k poriadnemu životu, — musia byť takejto o blaho a dobro rodín sebe sverených pečlivej vrchnosti tou najúprimnejšou vďakou zaviazaní.

Hostinská pozorujúc, že sa nám to pozdáva, zpytuje sa, či sa nám to líbi? Bez ohľadu na to, že som predpokladal, že sa to jej jako krčmárke líbiť nemôže, riekol som jej, že sa nám to veľmi dobre zdá. Tým viac sme boli prekvapení, keď i hostinská — bola to statočná, nábožná duša — svoj úplný súhlas s tým vyslovila. Myslel som najprv, že to ona len z úcty a oddanosti, ktorú takmer každý Švajčiar — jakže ho len ešte moderní demagogovia na cestu odporu proti každému ľudskému i božskému poriadku nezviedli, bo tito majúc voľné pole účinkovania

v Švajcársku, panujúcu svobodu nadužívajúc veľikú činnosť vyvinujú — na proti svojej vrchnosti prechováva, v tom povedomí a presvedčení, že súc z vôle a dla vôle ľudu, je mu vrchnosť Bohom daná, k tomu bezžistne o blaho a dobro spoločnej vlasti zaujatá. — Ale keď jej Braček povedal, že však pre hostinských z toho škoda vyplýva, cítila sa jakoby urazenou, že takú sobeckosť, ktorá korystí zo ztraty bližného o nej nikto predpokladať môže. I riekla, že taký zisk nemá Božieho požehnania; pri tom začala veľmi vtipne potrebu podobnej ustanovizne dokazovať, tvrdiac, že to už pre nejakú rodinu blahonosné následky malo a nejeden skrz to pred časnou biedou a večným zahynutím zachránený bol.

Vzdychol som si z hlboka mysliac si, keby tebe podobní hostinskí a krčmári boli, neboloby asnaď treba ani vrchnostenských zákazov a nariadaní. Ale aby to niekde inde vrchnosť niečo podobného ustanovila, iste by väčší jej odporníci boli krčmári, lež ti nešťastníci, ktorých sa príkaz tento najprv týka. Tak to bolo vtedy v Švajcársku aspon v niektorých kantonoch; či je i teraz tak, neviem, bo novoveký bohozpuštlý liberalizmus všetky hrádze a medze mravnosti chce mať odstránené. A on iste sa už o to postará, aby svobodná vôľa (?) človeka takto obmedzovaná nebola.

Vzdychol som si ešte raz. A vzdych túžebný letel ponad hory, doly, až sem v krásne slovenské kraje: Ach keby Bôh dal čo skorej ľudu môjmu podobnú vrchnosť, ktorá by ho k mravnosti a miernosti viedla, k sporivosti nútila a medze náruživosti jeho kládla, potom by to iste i u nás ináč vyzeralo! Ale u nás? I keď kto zo svojej vôle chce sa k istým pravidlám mravnosti a miernosti viazať a aby ľahšie pokúšeniu odolal s bližnými sa spojiť — i to mu vrchnosť zakáže. Dôkaz toho sú naše voľby, prenasledovanie ba zakázanie spolkov miernosti. Zámer je mákavý: bo len ľud znemravnelý, možno čo nástroj k všetkemu použiť.

Ale hovorím k hostinskej:

„Veď sa to ani previesť nedá, aby sa tým ľuďom takto pitie zamedziť mohlo. Však

keď mu vy nedáte, dá mu druhý a keď nedostane vo vašej obci, taký za pitím i do susednej pôjde.“

Ďalej sa pýtam:

„Či dotyčným ani domov a ani istú mieru nápoja dať neslobodno?“

Na prvé mi odpovedala, že je tento prikaz pre celý kanton vydaný, a čoby da-jedon hostinský i nesúhlasil s nim, preca ho zadrží, nechtiac sa pokute vystaviť, keď sa to v malej obci i tak hneď prezvie, kto bol v krčme, alebo sa dopil, a keďby sa neprezvedelo, to už v zaujme samej rodiny stojí, aby to vrchností oznámila.

„Dotyčným v krčme dať neslobodno,“ riekla ďalej, bo by mohol v ten samý deň, abo večer i do viac krčiem ísť a všade len dovolenú mieru piť. Domov mu istú mieru dať voľno, keď pre nápoj príde, niekto-ry člen jeho rodiny. Rodine samej už na tom záleží, aby sa mnoho nápoja nebralo.

Po tejto rozmluve odišla hostinská obed chystať, my ale vyšli sme si poobzerať krásnu polohu tejto osady, ktorá ležiac v upetí vrchu Pilata a posiatá súc na husto ovocnými stromami, majúc čisto-úhladné domky, dosť milý pohľad poskytuje. Pri kostole do výšky vypína sa hodne vysoká a pekne stavaná väža, celkom odhodná od druhých, ktoré sú obyčajne nízke, na široký štvorhran stavané s veľmi nízkym neforebným krovom. Čo naj-nemilšie dotkýna cestovateľa v švajetských obcach je to, že vzdor úhladným domom, hoc sú ony miestami i drevené, ktoré zdajú sa poukazovať na obstojný dobrobyt obyvatelstva, na ulici zväčša pred oblokami domov až hore po obloky vidí veľké kopy trusu. Ináč domky a dvory zdajú sa na čistotu poukazovať.

O 12. hodine ustanovili sme sa k obedu. Bol už i hostinský domov došiel. Chodil vraj po poli, dozerajúc poľným prácam robotníkov. Bol on obraz opravdivého Švajciara. Postavy srednej, široko-plecité, zvalovitý muž, ktorému seba-povedomie Švajciara, úprimnosť a otvorenosť z tvári vyzeraly. Pozdraviac a uvítajúc nás jednoducho i hneď dal sa do shovoru s nami vyzpytujúc sa, jako sa nám na našej ceste darí a rozumie sa — jako sa nám

kraje pozdávajú. — Medzitým príjde hostinská pýtajúc sa, či sa nám bude páčiť v spoločnosti s nimi obedovať, alebo nám má o sebe prikryť. Rozumie sa, že sme ochotne privolili s tak poriadnou rodinou, jako to zo všetkeho vyzeralo, poobedovať a pri stole si pobesedovať.

Sadneme k čisto pre sedem osôb prikrytému stolu, on so ženou, my traja a hostinského dve dievky. Pred obedom odriekal on čo rodinný otec krátku modlitbu. Predsedal, čo hlava rodiny on, po pravom boku sedela ona. V mnohých rodinách i prednejších ešte tento starý, krásny obyčaj zachovávajú i v ten čas, keď hostí dostanú. Nad tým sa žiadon host nepozastaví a neurazí. Modlitba pri stole je ešte krásnym dedictvom dávnych nábožných časov. U nás sme to už civilizovanejší, bo u nás až väčšina rodín toto svätodedictvo po nábožných predkoch utratila.

Pri stole citili sme sa čo údovia jednej rodinky. Obed bol jednoducho-skromný, ale čisto-chutne pripravený. Je i to ešte krásna čnosť v Švajesku skromnosť a jednoduchosť v pokrme a to i u zámožných rodín. Na kolko som mal príležitosť zkusit — pravda len u universitných professorov, alebo farárov, ale zväčša niektorých veľmi zámožných — panuje tu v jedle tá najväčšia skromnosť. V mešťanských rodinách nemal som príležitosť zkusit, ale dľa dopočutia jak v tomto ohlade tak i v odevu panuje i tu o mnoho väčšia jednoduchosť, lež u nás. A keď sa to stáva vtedy, keď si kto hosta povolá, už čoby on len i malých nárokov student bol, predpokladať sa dá, že je to tým viac tak, keď je rodina sama. —

Že nám obed chutnal, mala z toho hostinská srdečnú radosť. A jakoby nechutnal, veď sme boli dobre vyhladnutí a študent zriedka máva prebraný žalúdok. Po obede bola nasledovala krátka modlitba a stali sme od stola. Deti podaly rodičom ruku, rodičia jich pobožkali. Ruku bozkávať je tu nie zvyk, ja som aspoň to nikdy nevidel. Deti jak-koľvek malé, keď vidia na pr. farára, lebo učiteľa na ulici, bežia k nemu a radom mu ruky podávajú.

Keď sme my traja Slováci boli prišli do Bazelu a do nášho ústavu, vyšla nám domová pani v úsrety. My naučení na komplimenty — ja som síce osobne nikdy toho priateľom nebol, tým gavalierskejší boli moji dvaja priatelia — bozkali sme jej ruku. Ja som naposled musel, keď to dvaja urobili. Ona chudera v prvom prekvapení, keď sme sa k nej tísli, ani sa neznala zpanätať, čo sa to robí. Bolo to iste prvýraz v jej živote, asnaď i posledni, čo jej takí bradáči — ja som síce i vtedy nemal nič, jako i teraz, ale som aspoň mohol mať, a moji dvaja kompani mali také, čo jako sa hovorí, okopať mohol — ruku bozkali; preto sa tak pokonfundovala, že nám sotva znala, čo povedať. My ale mali sme za to od našich kollegov za dlhý čas dost posmeškov. A u nás, jak sa ruka nepobozká, to si von z gracie. Ponevác bola horúčost veľká, nechceli sme hned ďalej stúpať, ale si trochu poodychnuť, kým bude trochu ľavnejšie povetrie, k tomu sme boli ešte i hodne ospanliví, čo sa z nášho zivania pozorovať mohlo. Vidiac to hostinská, osloví nás, aby sme si poodychnuli, že nám otvorí druhú izbu, kde si na pohovkách vyodychnuť môžeme.

O štvrtej poberali sme sa ďalej i spýtame sa, čo sme podľni. Ani uchu sme neverili, keď nám riekne, že po 1 fr. 50 centimov; bo my sme najmieň po 3 fr. očakávali. S vďakou a úctou rozlúčili sme sa

s touto úctyhodnou rodinou. Uprimné blahopranie zprevádzalo nás.

Nastúpili sme ďalšiu cestu peši a síce smerom ku dedine Sarnen, bo cesta naša mala nás viesť do „Bernar-Oberland“-u. Okolo 7. dorazili sme ta, idúc bočnými cestami, aby sme jak príjemnejšiu cestu mali pomedzi sady a popod hory, tak i krajší výhľad.

Dedina Sarnen má asi 3500 obyvateľov. Tu je sídlo vrchnosti kantonálnej. Leží v kantone Unterwalden. V radnom dome sú podobizne významnych osobností z Obwalden, čiastke kantonu Unterwalden od r. 1381—1824. —

Sú tu i dva kláštory, jedon pre mníšky a jedon kapucínsky. Pekne sa vynímajú na jednom vršku kostol, na protivnom „Zeughaus“ (zbrojáraň). Na tomto mieste mal stáť niekdy hrad rakúskeho komisára, z ktorého ale niet viac ani stopy. Nedaleko obce leží i jazierko toho mena. Prechováva vraj množstvo rýb.

Medzi spomenutými podobizňami nachádza sa i podobizňa Mikuláša von der Flüe, ktorého každý Švajciar s najväčšou úctou pripomína. O tomto podivnom Svätom, ponevác sa on nie len v dejepise pripomína, ale i mnohé svobodné prednášky o nom držané bývajú — jednu takú som i sám v Bazeli počul — zpomniem i ja niečo.

(Pokračovanie nasleduje.)

Modlitba junáka.

Krížu krížov najsvätejši,
Bože bohov najbožskejši,
Bôh-človek ukrižovaný,
Zmiluj že sa nad Slovany!
Posväť do boja zástavy,
Znamená slávy a zbavy.
Len vo Tvojom svätom mene
Nech horia boja plamene
Proti Turku - Antikristu,
Proti každému zlobystu.
Kriste Bože! len pred Tebou,
Otea a Ducha velebou —

Nech klonia s' Slavian kolená
A všetkej zeme plemená.
Nie na pomstu, južní bratia,
Nech sa meče vám rozkatia:
Ale v žertvu svätoslávy,
V žertvu našej i jich zbavy
Nech padnú tyranstva hlavy.
Nie deň pomsty, no svobody —
Neste ľudstvu Slavian - rody!
Kriste - kňaze, krvou svojou
Posväť žertvu našich bojov!
Sčítaj slzy a náreky,

Sčítaj pretrpené vky —
 Krú a vzdychy mučeníkov,
 Boj a rany bojovníkov,
 Žien a dievok celosbory
 Zratých od smilnej potvory —
 Sčítaj v novom Betleheme
 Neviniatka našej zeme,
 Ktoré svätá matka Sláva
 Čo deň k trónu Ti vypráva;
 Ruže - lalie rososkvúce,
 Krvokrestom jagajúce.
 Sčítaj Pane, a sám seba
 Pridaj v žertvu Slávoneba —
 A tak nes sa k Otea trónu
 Vo všesvätoдушnom stonu,
 Že sám Otec večný s nami

Zanaricka Slavianami,
 A posväti naše boje,
 Blahoslavi deti svoje;
 Pohne zem i more v pomoc
 A večnô slnce v našu noc.
 Vo brň pravdy, celoshody
 Odejú sa Slavian - rody.
 Delá naše zvonoznenia,
 Vojny ľudstva uvolnenia,
 Sveta budú posvätenia . . .
 Len vo službe tvojej Pane!
 Volnosť národov nastane
 A zradujú sa nebesá,
 Keď zem i more zaplesá
 Víťaznej vojny vlnením,
 Pod jedným Kríža znamením!

Samo Bohdan Hroboň.

Černohorci.

Historicko - romantický obraz.

Od *Prokopa Chocholouška.*

(Pokračovanie.)

Vladyka sídlil v Umáci, ta zamieril hneď i so svojou milenkou Jefrem, i nenavštívil ani svoj dvorec. Ktokoľvek ho na ceste uzrel, díval sa s potešením na nich, junáci závideli Jefremovi, krásne hrdé devy Čiernej Hory závidely Zaidi, starci chválili Jefrema, že si statne nevestu vydobyl z domu nepriateľovho, jako sa to na dobrého Černohorca sluší, ačkoľvek matky potichu na junáka šomraly, že mu je cudzia deva milšia nad domáce, a tak sa stalo, že v početnom sprievode prišli do Umaču.

„Pane!“ predstúpil Jefrem s milenkou pred vladyku uctive síce ale hrde s povýšenou hlavou — „zašiel som si pre nevestu do srdu nepriateľa, chce byť matkou nových bojovníkov, by nepodľahla Hora pod jarmo neveriacich.“

„Čo hovoríš, Jefreme?“ hovorí na to vladyka — „ved je deva tá sama neveriaca.“

„Ona verí v Boha Stvoriteľa, Ježiša Krista, Svätého Ducha, a Najsvätejšiu Panu,“ hovorí Jefrem — „pop ju pokrstí vodou a naučí robíť kríž; čo chceš viac, pane?“

„Hovor, deva,“ obrátil sa vladyka k Zaidi, „či to pravda, že chceš byť pravoveriacou?“

„Čo váš Farys¹⁾ verí, verím tiež,“ zašopkala Zaida.

„Hm,“ zamyslel sa vladyka, „všetko dobre, ale,“ obrátil sa k Jefremovi, „prečo si pohrdal pannami našimi hľadajúc nevestu medzi nepriateľom?“

„Aj, pane!“ hovorí Jefrem horlive, „nechcel som dopriať krásu sverepému vezírovi mostarskému — pozri sem!“

I rozhrnul závoj z obličaja Zaidy, ktorá, že prvýraz na jej nezakrytý obličaj tolko mužských bladi, zapýrila sa studom, jako zore večernie.

„Či je mesiacik krajší nad dcéru Achmetovu?“ pýtal sa.

Junáci zavýskli, starci chválili krásu Zaidinu, ktorá plačúc zkrýla sa na prsach Jefremových.

„Pravda Jefreme!“ volali spolubojovníci jeho, „urob dľa vôle jeho, pane!“ dotierali

¹⁾ Farys = Turkov Achilles, hrdina, bohatier.

na vladyku, ktorý, o blaho krajanov svojich starostlivý, žalostne rozjímal o následkoch, ktoré ten únos devy tureckej mat môže. Pozrúc ale na ľud videl, že je tu odpor marný, lebo často musí byť vladyka ľudu po vôli a musí dbať na rozmar jeho. I nesmel teda zrejme odporovať.

„Všetko dobre, moji milí,“ hovoril k ľudu ukloniac sa, „i ja súdim rovno s vami, len nech mi Jefrem ešte jednu otázku zodpovie.“

„Hovor, pane, hovor!“ tleskali Černohorci pochvalu svojmu vladykovi.

„Či si pomyslel, Jefreme,“ obrátil sa vladyka k prosebníkovi, „že vezír mostarský únos svojej nevesty na Čiernej Hore pomstít bude? Či sú tvoji krajanovia povinní, trpeť za teba?“

„Aj, pane!“ hovorí Jefrem, „jedon za všetkých a všetci za jedného, tak to myslevali Černohorci. My ubijeme Turkov — nech príjdu! urobíme korisť a naši junáci sa dobre zabavia. Či nie je pravda, bratia?“ obrátil sa ku shromaždeniu.

„Pravda, pravda!“ jasali Černohorci, „beztoho je ticho, hrozné ticho v Hore, treba veselosti!“

„Nuž teda nech je!“ rečie konečne vladyka ku privoleniu nútený, „nech je voľná dcéra Achmetova na Čiernej Hore!“

I odovzdal Zaidu Jefremovi a podával jej ochranu celého národa.

„Hodný junák to ten Jefrem,“ hovorili starci, — „a i naše deti!“ hovorili druhí, — „praví Černohorci!“ iní, — „jako my sme bývali za mladi,“ riekli ostatní.

Junáci obstúpili Jefrema, devy Zaidu, pop ju pokrstil a ona sa prežehnala svätým krížom. Jefrem robil prípravy k svatbe; vladyka premýšľal, jakoby odolal Turkom, ponevác vinu trestať nesmel. —

„Pochválen buď Bôh!“ hovoril Jačenko brat Ivan deň po Jefremovej svatbe na prah izby jeho si zastane.

„A Ježiš Kristus!“ ďakoval Jefrem podľa Zaidy sa zdvihúc a prichodzíemu išiel na proti. —

„I Duch Svätý!“ pokropí sa Ivan vodou zo sväteničky pri dverach visiacej.

„Amen!“ doložil Jefrem. „Vstúp ďalej, Ivane, a zajedz si so mnou, pohostí ťa moja žena!“

Ivan nepohol sa z prahu a jakoby pozvanie nepočul, hovorí:

„Kde je môj brat, Jefreme?“

Jefrem zarazil sa.

„Na stráni grahovskej,“ odpovie; „padol v spravodlivom a pravom súboji.“

„A kto mu zaopatril pohrab? pýtal sa Ivan ďalej.

Jefrem zamlčal sa a zklopil oči; lebo pre milenku zabudol na priateľa a nechal ho k pokrmu ptákom a zverom.

Ivan neprehovoril ani slova a odišiel. S ťažkým srdcom díval sa za nim Jefrem, lebo vedel, čo znamená návšteva Ivanova, a priznať sa musel, že je skutočne vinným.

Druhý deň rozniesla sa povest, že Jačenko bol najdený a pochovaný s vyzobanými očami a napolo už od zverov ztrávený. Jefrem zarmútil sa ešte viacej, i robil si trpké výčitky.

Skoro po pohrebe Jačenkovi vstúpil chlapec Ivanov do dvorca Jefremovho, nesúc nečo do ručníka zaobalené pod pazuchou.

„Môj pán dáva sa ťa pýtať,“ hovorí smelo k Jefremovi, rozvinúc pred nim ručník a na pištoľ a kynžal ukazujúc, „či sa ti nelúbi náradie toto, je to vraj dedictvo po Jačenkovi.“

„Prijde na to, jestli je to užitočné,“ odpovedal zamračene Jefrem; „zkúsíš ho musíme!“

„Dobre!“ hovorí chlapec, a pištoľ a kynžal opäť do ručníka zaobalil a zo dvora odišiel.

„Jefrem prepadol krvopomste,“ hovorili si susedia ešte toho dňa; „Ivanov chlapec bol tam s dedictvom!“

Od toho času zmizol pokoj z prs Jefremových, triasol sa strachom o svoju milovanú Zaidu; kedykoľvek ráno vstával alebo večer líhal, myslel, že bude do večera alebo do rána vdovou; kedykoľvek nečo pred dvermi zašušťalo, lakal sa a chytal zbraň, za mnohé dni už ani z domu nevychádzal, lebo videl Ivana ozbrojeného často obchádzať dvorec jeho. I zotrúval ustavične jako v zimničnom

zápale všemožne sa snažiac, utajiť pred Zaidou príčinu držania sa svojho, aby ju pred časom nenalakal. No, zbadala milujúca žena trápenie muža svojho, i mlčala, vediac, že každá otázka po príčine Jefrema veľmi zabolí.

„Eblisa stál na prahu Čiernej Hory pri vkročení mojom, ja som to tušila!“ vzdychala často Zaida pozerajúc na Jefrema, ktorý čo deň viac chradnul, i bolo by ho toto neprestajné napnutie ducha porazilo, keby sa nebolo zrazu všetko premenilo.

Vezír mostarský žiadal u vládyky potrestanie vrahov grahovských; ale vládyka dal mu v letopisoch známu odpoveď:

„Hotový som potrestať vinníkov, jestli sa Turecko zaviazie, potrestať všetkých tých, ktorí sa lípeže u nás dopustili.“

S tým padol lós boja, a vojna medzi Turkami a Černohorcami sotva zakončená znovu vypukla.

„Či vieš,“ rozprávala ochotná susedka Zaide, „že povstala Čierna Hora pre teba

proti Turkom? Achmet padol na Grahove pri tvojom úteku a vezír vypovedal Černohorcom vojnu.“

„Allah! Ježiši! Mój otec!“ vykrikla Zaida a jako bez smyslov letela ku svojmu mužovi.

Kto zabil môjho otca? zvolala zúfale pochytiac Jefrema.

„Jačenko!“ odpovedal tento temno.

„A ty?“ zvolala Zaida hlasitejšie.

„Ja som prepadol pomste, že som neobstaral pohreb Jačenkov.“

Zaida už viac nepočula — zklela pri Jefremovi k zemi, a dlhó trvalo, kým hu zase k životu vzkriesili.

„Mój otec!“ boly prvé jej slová. Viac neprehovorila, len rameno okolo hrdla Jefremovho obvinúc plakala ticho. Tichý zármutok rozliat sa po jej obličaji a ssal na koreni jej žitia.

(Dokončenie nasleduje.)

Stručný nástin grecko-rimanskej mythologie.

Podáva Karol Ruppeldt.

(Pokračovanie).

Hephaestos abo *Vulkan*. Hephaestos, syn Zeusa a Here, ktorého matka pre jeho zpotvorenú postavu z Olympu zhodila, bol bôh dobročinného ohňa. Jeho a Cyklopov dielne boly v Sicilii a na lipanských ostrovoch. On bol bôh všetkých kovových umeleckých diel, tak ku pr. zlaté trojnôhy v jiedálni bohov, zbroj hrdinov, zvlášte štít Heraklesov a Achillesov, zlatý slncový voz, paláce bohov, berla Zeusova a mnohé iné umelecké diela vyšly z jeho dielne. Počas vojny s Gigantmi ukoval Hephaestos v Aetne so svojimi tovaryšmi Cyklopmi Zeusovi hromovú strelu, Poseidonovi trojzubec a Plutonovi šišiak, ktorý každého neviditeľným spravil. U Grekov a Rimanov bol Hephaestos od pradávnych časov ctený. Na vrchu Aetna mal chrám, ktorý psi strážili. V Ríme mal Vulkan tiež kostol, ktorý mu ešte hen Romulus dal vystaviť, a slavily sa tam jemu k úcte tak zvané Vulkanalie, jako v Grecku Hephaestie. Obetovali mu

ryby. Vyobrazení býva jako bradaty muž, je veľmi ľahko oblečený, a budto stojacky lebo sediačky na nákove zbraň kuje.

Aphrodite abo *Venus*, *Venuša*. Aphrodite bola u Grekov a Rimanov bohynia lásky a krásy. — Pri tvorení báju o tejto bohyni mala fantasia široké pole. Už najstarší básnici rozlične písali o jej pôvode, o jej výkonoch, pridávali jej rozličné priemená; v hlavnej ale idei o nej sa srovnávali. V bájosloví rozoznáva sa staršia a mladšia Aphrodita. Staršia bola vraj dcéra Uranosova, a preto jej dali priemeno *Urania* = božská, a ňou si najčistejšiu lásku zobrazovali; mladšia, symbol pozemskej lásky, mala byť dla niektorých bájak dcéra Zeusova a Diony, preto *Dionca*, dla iných ale povstala vraj z peny morskej, odkiaľ jej meno *Aphrodita* = z peny narodená, *Anadyomena* = z mora povstala atď. Ju doprevádzala *Eros* a *Himeros* (láska a túžba), *Zephyry* ju cez more preniesly,

Hory ju ozdobily a ovenčily a tak do shromaždenia bohov priviedly. Ona bola s Hephaestom zosobášená, milovala ale vraj i iných, zvlášte Aresa, Hermesa, Anchisesa, predovšetkým ale Adonisa. Z jej slz, ktoré pri smrti Adonisa vylievala, povstaly vraj anemony (druh kvetov) a ruže. Aphrodita pri tom všetkom že bola milá, dobrá, bola ale i pomstyžiadostivá, keď ju niekto urazil. Tak obrátila z pomsty Persephonu na sovu, Arsinocu na kameň a Myrrhu na myrtový strom. Na ostrove Cythera bola Aphrodita veľmi ctená a odtiaľ i jej priemeno *Cytherea*. Na ostrove Cypros mala viac kostolov, v meste Paphos ale síkvošne ozdobený chrám. kam sa hrnuli tisíce jej zbožňovateľov a svätili slavnostne jej k úcte nariadené slavnosti; tu vraj i veštia. V peknom chráme v meste Enidos nachodila sa jej nanajvyš krásna socha, ktorú chýrečným umelec Praxiteles zhotovil. V Ríme bola Venus len pozdejšie všeobecne ctená. Jej najkrajší chrám stál na ostrove Sicília neďaleko vrchu Eryx, od ktorého dostala priemeno *Erycina*. Tu sa svätily jej k úcte *Veneralie*. Zasvätené jej byly zvlášte holuby, vrabce a myrta. Vyobrazená býva Venuša sta najvyšší ideal ženskej krásy, má veľmi ľahké alebo docela žiadne šaty, na voze, ktorý labúte ťahajú a Grácie doprevádzajú. Zo všetkých jej sóch najkrajšia je tak zvaná *medicejská Venus* vo Florencii.

Pallas Athene alebo *Minerva*. Pallas Athene, bohyňa múdrosti a vedľa Marsa predstavená války, spolu i ochranitelka umenia a vied, bola dcéra Zeusova a Metisina. Zeus vraj prehltol Metis, a keď z toho silné boľenie hlavy dostal, musel mu Hephaestos hlavu rozštiepiť, z ktorej vraj Pallas Athene od hlavy do päty ozbrojená vyskočila. V boji Zeusa s Titanmi a Gigantmi pomáhala mu výdatne radou a činom. Ľudskému pokoleniu stala sa veľmi užitočnou tým, že mu rozdávala dobré rady a sdelovala dôležité vynálezy. Ona učila ľudí tkať, šiť a pliesť (štrikovať), učila umeniu staviteľskému, básnickému ba i lekárske mu, a tak dvíhala a rozširovala osvetu a vzdelanosť a tým dobro- a blahobyť medzi smrteľníkmi. Jej pripisuje sa i vynalezienie hry na flautu.

Pallas Athene bola nanajvyš prísnych mravov, vypovedala všetkým, ktorí sa o jej lásku uchádzali. prísne trestala a pomstila sa nad každým, kto sa oproti nej prehresil, tak ku pr. Meduse pretvorila vlasy na hadov zato, že sa opovážila s ňou v umení tkáčskom závodif. Jej pomocou zvíťazili Greci nad Trojanmi, ktorých nenávidela zato, že ju Paris urazil. Ona dala zhotovif onoho velikánskeho koňa, ktorý do mesta Troja práčne dopravený, zapríčinil dobytíe tohoto mesta, a urobil koniec trojanskej vojne. V Grecku bola Pallas Athene vysoko ctená a zbožňovaná; tam mala mnoho chrámov, menovite v Attike, kde dla jej mena Athene bolo mesto *Atheny* pomenované, v ktorom jej k úcte čo ochranitelky mesta nádherný chrám *Parthenon* zvaný postavený bol, v ktorom chráme jej velikolepá zo slonovej kosti a zlata chýrečným umelcom Phidiasom zhotovená, 26 rífov vysoká socha umiestená bola. Tam sa tiež opatrovala jej z neba spadnutá z olivového dreva zhotovená podobizeň, ktorá veľmi stará a nanajvyš ctená a vážená bola. Toto tak zvané *Palladium* pochádzalo zo zámku mesta Troja a prišlo posdejšie do Ríma, kde v chráme bohyně Vesta sta sviatosť držané bolo. K úcte Pallas Atheny slávila sa v Athenách každoročne skvelá slavnosť *Athenaea* zvaná, pri ktorej jej sochu nepoškrvnené panny tekúcou vodou poumývali, a každý štvrtý rok ešte väčšiu slavnosť *Panathenaeu* s verejnými ihrami a básnickým závodením slavievali. S temer takým nadšením ctili túto bohyňu i Rimania. V Ríme mala viac skvele ozdobených kostolov; jej podobizni, Palladiumu vzdávali najvyššiu úctu a jej zasvätená slavnosť trvala päť dní. Vyobrazená býva rozlične. Jako bohyňa války vyobrazená je sta krásno dievča vysokého zrastu, vážno-prísnej tvári, na hlave zlatý, konským vlasom abo sovou ozdobený šišiak, na prsach pancier, ktorý zo šupín ňou zabitej morskej potvory poskladaný a na prosriedku hlavou Medusy okráslený je; v jednej ruke drží zo šupín potvory Aegis zhotovený štít, v druhej kopiu. Oblečenú má starorimskú tuniku bez rukávov. Jako bohyňa ženského umelectva

(jako taká *Ergane* zvaná), nosí na tunike široké šaty a žiadnu zbraň. Jako vynálezkyňa a ochraniteľkyňa lekárskeho umenia vedie hada, symbol to zdravia, a jako bohýňa hudby nesie v ruke flautu. Sova a kohút, symboly bdenia či ostražitosti, ktoré často vedľa nej vyobrazené vidno, boly jej zasvätené, taktiež hady a lastovičky, ba i vrany a supy.

Phōbos čili *Apollo*. Phōbos, blíženec Artemišin (Dianyn), syn Zeusa a Latany, narodil sa na ostrove Delos, kam Latana pred prenasledovaním žiarlivej Hery utekla. On bol bôh hudby, veštby a lekárskeho umenia, symbol tvoriacej a ničiacej prírody. Pozdejší básnici greckí držali ho za boha slnea, *Helios*, *Titan* a Rimania tiež *Sol* a menovali ho synom Titana Hyperiona. V boji Zeusa oproti Titanom a Gigantom bol tomuto na veľkej pomoci svojou šikovnosťou a rýchlosťou pri strielanií so šípm. Po vypúdení svojom z neba mal hádku s *Pan-om*, ktorý tvrdil, že je flauta lepší nástroj, jako lyra. Mydas, kráľ lydský, ktorému bolo naloženo, aby toto rozsúdil, pripojil sa k mienke Pan-novej, začo ho Phōbos tým potrestal, že mu dal narásť somárove uši. I Marsyasa, ktorý sa chlúbil, že v pískaní na flautu Phōbosa predstihne, ukrutne zavraždil, keď ho vraj dal z kože odrat. Zo zlosti nad tým, že ho z Olympu vyhnali, spojil sa s Poseidonom, aby Zeusa zrútil. Jich plán sa ale nezdaril a za trest museli oba pri stavaní múrov mesta Troja pomáhať. Jeho syn Phaeton mal raz s Epaphosom, synom Zeusa a Jo, hádku o svojom pôvode, i prosil následkom toho Phōbosa: že jestli je v skutku jeho otcem, aby mu vyplnil jednu prosbu. Otec Phōbos prisahal na Styxa, že jeho žiadosť vyplní. I prosil Phaeton, aby smel cez jedon deň slncový voz spravovať. Phōbos sa zhrozil nad smelou a opovážlivou žiadosťou a nad nebezpečenstvom, ktoré jeho synovi pri tomto podujatí hrozilo. I hľadel ho k tomu pohnúť, aby od tejto žiadosti upustil. Keď ale Phaeton nielen že na svojom urputne stál, ale ešte zkrúšenejšie prosil a Phōbos mu prísahou vyplnenie prosby bol prisľúbil, prepustil mu na jedon deň slncový voz a dal patričný ná-

vod k jeho spravovaniu. Mladý Phaeton, prelaknutý touto nezvyklou prácou a neznajúci pravú cestu, ztratil skoro silu a ducha-prítomnosť: ohnivé, bujné kone zabočili z pravej cesty a prišli so slncovým vozom tak blízko k zemi, že sa táto na niektorých miestach silne popukala, studnice vysychnať, vody v riekach varí sa začaly a jedna čiastka ľudí na čierne opálená bola. Zeus s podivením videl nebo i zem v nebezpečenstve, i zabil Phaetona hromovou strelou a zhodil ho zo slncového voza do rieky Eridanus (Po). Deére Glaukusovej, Deiphobe, dal Phōbos umenie veštby a viac jako tisíc rokov života k jej vykonávaniu. Deiphobe žila v jednej jaskyni pri meste Cumae (Kume) v Itálii, a známa bola pod menom *Cumaiská Sibylla*. Od nej pochádzajú tie tri sibyllické knihy, ktoré odkúpil od nej posledný kráľ rímsky Tarquinius Vysokomyseľný, a ktoré — ponevác obsahovaly dôležité veštby o osude rímskeho mocnárstva — od Rimanov veľmi vážené a s tou najväčšou pozornosťou v Capitoliume opatrované boly, až konečne, za panovania Sully, počas veľkého požiaru shorely. Od Grekov a Rimanov bol Phōbos vysoko ctený, zvlášte ale od obyvateľstva ostrovov Delos, Tenedos a Crissa. Mal mnoho chrámov, z ktorých najnádhernejší bol v Delphi, pri pohorí Parnasu, kde sa nachodilo v starom veku tak chýrečné oraculum (veštba), v ktorom kniazovka Pythia veštila. K úcte Phōbosa slávil sa každý piaty rok *pythické hry*, pri ktorých víťazia vavrínovými (bobkovými) vencami ozdobení boli. V Ríme mal Apollo svoje sídlo v chráme na palatinskom vrchu a *apollinárske hry* boly jemu k úcte slávené. Obetovali mu býkov, ovce a kozy. Zasvätený mu bol bobkový strom a zo živočíšstva vlei, labúte a havrany. Phōbos býva vyobrazený sta najvyšší ideal mužskej mladosti a krásy. Obyčajne ho vidno s vavrínom na hlave, držiac v jednej ruke šíp a lúk (lúčište, kuša), v druhej lyru. Jako Musagetes t. j. vodca Mus vyobrazený je v dlhých šatoch pri oltári alebo pri trojnohe. Sta Helios či Sol sedí na voze, ktorý štyri ohnivé paripy fahajú, hlavu papršlekami obtočenú.

(Pokračovanie nasleduje.)

Rozmanitosti.

Poliaci na ostrove Hayti. Jako známo, poslal konsul Napoleon r. 1803 obe francúzske, zo 7000 Poliakov pozostávajúce polobrigády č. 113 a 114 na ostrov Sv. Domino, aby bojovali proti povstálým černochoom a mulattom. Behom roku ztencili sa oba tieto pluky hlavne žltou zimnicou tak, že sotva 300 zdravých do Európy sa navrátilo. Zajatí Poliáci dostali od víťazných domorodcov dovolenie, aby jako svobodní občania republiky

Haytiskej u nich zostali. Inžinier Edvard Hubrich, Poliak, člen najvyššej rady pre verejné práce v Peru, dŕiev riaditeľ poľskej školy Montparnaskej v Paríži, ktorý nedávno do Hayti cestoval, dozvedel sa od tamojšieho vysokého úradníka, že v meste Bombardo samí Poliáci bývajú. Sú to potomci tých zajatých Poliakov z r. 1803, ktorí dosiaľ ďalekú otčinu svoju v pamäti majú.

Literárne, umelecko-vzdelanostné zprávy.

Zámok Lykava a jeho páni, pofahom na državie Lyptov a okolie. Pod týmto názvom oddal som Matici Slovenskej ešte dňa 30. mája 1871 môj makulaturný rukopis, s tým výslovným osvedčením, že tenže spis, jestli uznatý bude za hodný vriedeným byť medzi spisy matičné, na každý prípad do poriadku uvedený a znovu prepísaný byť musí. Slovenský matičný areopag konečne posúdil tento môj spis a Matica Slovenská dňa 14. augusta 1872 pod č. 164 dala mi na vedomie, že „matičný výbor, uznajúc znamenitosť diela a neunavnosť p. pôvodu vo vytrvalej práci, jednohlasne uzavrel, znamenitý a zaujímavý tento spis vydať na matičné útraty, pod výminkou, aby ho p. pôvodca dľa úsudkov jemu sdelených opravil, vynechaním daktorých vsutých rozprávok zkrátí, a nakoľko by tieto rozprávky byly historické, aby jich ako doplnky a prílohy pripojil.“ Cieľom zkrátenia tohto rozsiahleho spisu bol som oddal našej Matici: Rodopis Zápoľských, ako i Kežmarok, jeho páni a okolie. — Obidve tieto moje práce byly vďačne prijaté, honorované a vytlacené. Na opravení pak spisu „Lykava“ čo najpilnejšie pracujúce a všeliké mnou od dávna sbierané dátky v Lyptove i dalej čo najснаžnejšie upotrebuje, rozšíril som toto dielo natoľko, že s vysvetlivkami, čili doplnujúcimi prílohami vo veľkej osmorke na úhľadnom pevnom papieri, broširované, vyššie 500 tlačených strán obsahovať bude. Čitateľ obznámi sa v tomto diele s množstvom osobností, jako i s pomerami a časovými okolnosťami, ku jehož zostaveniu dopomohly mi listinárne lyptovskej stolice, lykavského panstva, lypt. Lupče, Ružomberku atď., jakové diela zostávaly až posiaľ nepoužitá a zahrabané. Mnoho je v diele tomto, čo týka sa nielen Lyptova, lež i susedných vidiekov, ba i celého Uhorska, Sedmohradska atď. Pri diele dal som si zvlášte záležať, aby ono čo najlepšie zodpovedalo svojmu názvu, a keď ho,

už prijaté, v činnosti prekazena Matica vydat nemôže, odhodlal som sa vydat ho svojim vlastným nákladom, a tak myslím, že žiaden vlastenec, žiaden Slovák, žiaden pravý dejepis milujúci Lypták neobanuje svojej kúpy cenu, ktorá ustanovená je na 2 zl. 20 kr. r. č. Toto tým cieľom uverejňujem, aby tí, ktorí mieňa si toto dielo zaopatrif, svoj úmysel dopisovacím listkom (do Sv. Michala, pošta Liptó-Teplá) do 15. oktobra mne oznámif ráčili, cenu ale potom s obdržanou knihou na dobierku složili. — Pre ostatných kupcov až potom sa ustanoví krámska cena. Ponevác som presvedčený, že každému vzdelaneckovi milý je dejepis svojho národa nado všetko, preto učtive vyzývam veľactené obecnosťo jakéhokolvek smýšľania a vyznania, aby — nehľadiac na politiku — ochotne sa prihlásilo. Dôverne hľadiac v ústrety hojnému počtu odberateľov, som s účtou vo Sv. Michale 7. aug. 1875. Štefan Nikolaj Hyroš, farár Sv. Michala v Lyptove.

Vyzvanie k predplateniu sa na Valedictionár. Drahí bratia učitelia ev! Vieme to my, ktorí sme zkusili, jak ťažko je učiteľovi-začiatočnikovi prvú odbierku vo veršoch, alebo tak zvanú valedictiu vypracovať, keď k tomu žiadneho rukovodiča, žiadnej vzorky, áno žiadneho poučenia nikdy nemal a nemá: obzvláste ale vtedy, keď sa náš, len slamou pokrmený Pegaz z prachu tejto zeme ta hor ku tým nadzemským výšinám nijako povzniesť nevie, kolké lámanie hlavy, hryzenie pera a premýšľania nás to stáť musí, aby sme leu aspoň nejaké klapancie ukovať mohli. Následkom toho ufajúc sa, že bratom učiteľom, obzvláste ale tým, ktorí z praeparandie na pole verejnosti vystupujú, áno aj samým praeparandiam v niečom poslúžim, umienil som si, tak nazvanú „sbierku odbierok“ alebožto „valedictionár.“ v ktorom na všetky povstať možné prípady rozličné vzorky pohrobných odbierok sa nachodif budú, usporiadať a vydat. Aby ale

práca táto nebola len jednostranná, ale opravdu poetická a učiteľského stavu dôstojná: obraciam sa k Vám, bratia učítelia kde kto a ktorý Ste, s tou prosbou, aby Ste mi v podujatí tomto napomocní boli a Vaše už snáď hotové, alebo v nove vypracovať sa majúce odbierky k upotrebeniu najďalej do konca tohoto roku zaslať si nešťazovali. — Ufám sa, že tak nepotrebný a k dobrému ako aj k pozdvíženiu učiteľského stavu smerujúcej veci Vaše spoluúčinkovanie neodoprete. — Ctené redakcie slov. časopisov ťuctive prosím o laskavé prejatie tohoto vyzvania. Lipt. Sv. Mikuláš, 30. aug. 1875. Rýchor Uram, ev. učitel.

Cvičebník mluvnice, pravopisu a slohu pre národné školy, stupeň I. počiatkový. Spisal a vydal *Gabriel Zaymus*. Dielko toto je rukoväť pre žiakov a síce 2., pri terajších pomeroch ale i 3., ba miestami i 4. triedy.

„Cvičebník“ methodickým zostavením svojím zbytočnou čini osobitnú návodnú knihu pre učiteľa a obsahom svojim hodí sa do ktorejkoľvek národnej školy a ku ktorejkoľvek čítanke. Dostať ju možno od p. vydavateľa zo Žiliny (Sillein), cena výtisku trojhárkového s obalkou z hrubšieho papiera je 12 kr. r. č.

Kronika dejepisná. Pod týmto názvom pripravil do tlače p. Ján Kutlík st., rozličné historické výťahy podivných udalostí, z novejších i dávnejších vekov, nielen pre zábavu ale i pre všestranné poučenie. Sberka táto spísaná je v prirodzenej a úhladnej prostomluve slovenskej, a stať bude len 40 kr., pri čom ale pôvodca ťuctive prosí: aby mu počet odberateľov na dopisovacom listku čím skôr oznámený bol a síce do Pitvaroša, (ost. p. Mezö-Kovácsháza). Na zdar!

Listáreň redakcie a administrácie.

P. S. B. H. v **S.** Jako z tohto čísla vidíte, veľmi nám je milé Vaše spolupracovníctvo. Druhú básen podáme čo najbližšie. I prosíme Vás, ráčte nášho „Orla“ často ošťastniť podobnými zasielkami. — **P. Dr. S. M.** vo **Z.** Čajakove básničky sú nám veľmi milé. Dieky! A kedy jich prichystáte k výdaju? Na zdar! — **P. P. O.** v **N.** Práce Vaše budú nám milé. — **P. Fr. V.** v **Brne.** Stane sa. Na čo ma upomínate, najdete v „O.“ r. IV. z r. 1873. i v „Slovesnosti“ posielam Vám jich. — **P. Dr. H.** v **Záhrebe.** Pre p. Snegirieva, prof. v Kazane posielame Vám I. roč. „Slovesnosti.“ Na zdar! — **P. D. B.** v **B. B.** Odpustte, ale že Vás pochop o „svoj-skosti“ veľmi mylný. Pravda je, že naši uovellisti mlčia; no za to nemôžeme ani my ani snáď oni. Medzitým to nemá ohromiť žiadneho Slováka, keď podávame preklady z najvýtečnejších svetových spisovateľov, jako sú: Turgeniev, Gogol, Andersen,

Björnson, Czajkowski atď. — Či to všetky svetové časopisy nerobia? Či nesmrteľný Jungmann neodchoval takými prekladami najznamenitejších literátov českých? Mikovecov výborný „Lumír“ donášal skoro výlučne len preklady románov a noviel výt. evropských spisovateľov, a žiadon Čech sa nad tým nezastavil. Či sa máme my Slováci i v literatúre činským múrom od ostatného ljt. sveta zabarikadovať? Či nesmrteľný náš Ľudovít Štúr samé pôvodnie povesti vo svojom „Orle“ uverejňoval? Či musí byť slovenská novella inakšia než ruská, poľská atď.? Jako budeme napredovať, keď sa neukážu mládeže vzory modernej novellistiky? A kto je príčinou, že teraz „Slovesnosť“ nevychodí? Prečo r. 1875 mládež sl. „Orla“ a „Slovesnosť“ ktoré dľa Vášho vedomia i „Leipziger ill. Zeitung“ popri „Světözore“ a „Lumire“ odporúčala, v obstojnom počte neodberala?! Kto tu vinným?! Listovne viac.

Oznam.

Číslo týmto zakončené je tretie štvrtročie tohto ročníku „Orla.“ Prosíme pl. tt. odberateľov, ktorých sa týče, aby nám predplatky a nedoplatky svoje čo najskôr laskave zaslať ráčili. I oznamujeme spolu, že sú ešte úplné výtisky všetkých posiaľ vyšlých čísel tohto i predošlých (vyjmúc I.) ročníkov za zníženú cenu pohotove: a preto vyzývame všetkých priateľov krásomnej literatúry slovenskej, by v kruhoch svojich tento jediný bell. časopis slovenský snažne odporúčali a tým k jeho zdokonáleniu a ku šíreniu sa slovenskej vzdelanosti rodolubým účinkovaním svojim dopomáhali. Na zdar!

Redakcia a administrácia „Orla.“

Predplaca sa u redakcie a administrácie v Prievidzi (Privigyje):

Celoročne 4 zl., poloročne 2 zl. r. č. Štujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učítelia obdržia „Orla“ za 2 zl. r. č. Roč. II., III., IV. a V. „Orla“ možno dostať po 2 zl. r. č. — „Orla“ vychádza vo 12 sošitoch, 3¹/₂—4 hárkov silných, dňa posledného každého mesiaca na veľkej štvorke.

Majiteľ a vydavateľ **Andrej Truchlý-Sytniansky.** — Kníhtlač.-účasť. spolok v T. Sv. Martine.